

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**BİREY SAĞLIĞI, TOPLUM SAĞLIĞI VE ULUSLARARASI SAĞLIĞIN
GÜVENLİK KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRMESİ:TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER
ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Damla ALTINIŞIK KANTAROĞLU

Ankara-2016

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİREY SAĞLIĞI, TOPLUM SAĞLIĞI VE ULUSLARARASI SAĞLIĞIN
GÜVENLİK KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRMESİ:TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER
ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Damla ALTINIŞIK KANTAROĞLU

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Cenk AYGÜL

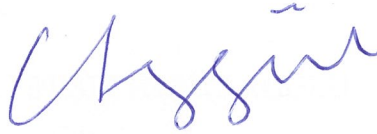
Ankara-2016

KABUL VE ONAY

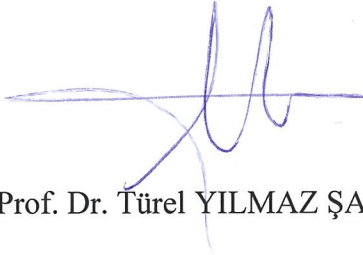
Damla ALTINIŞIK KANTAROĞLU tarafından hazırlanan ‘‘Birey Sağlığı, Toplum Sağlığı ve Uluslararası Sağlığın Güvenlik Kavramı erevesinde Bir Değerlendirmesi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler rneği’’ baŐlıklı bu çalışma, 05.09.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda baŐarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Duygu DERSAN ORHAN (BaŐkan)

Yrd. Doç. Dr. Cenk AYGÜL (DanıŐman)

Prof. Dr. Trel YILMAZ ŐAHİN (ye)

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi 'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

05.09.2016

Damla ALTINIŞIK KANTAROĞLU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	III
TABLolar VE HARİTALAR DİZİNİ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ	VII
GİRİŞ	1
1.1.1 İdealizm ve Güvenlik	4
1.1.2 Realizm ve Güvenlik.....	6
1.1.3 Marksizm ve Güvenlik.....	8
1.1.4 Eleştirel Teori ve Güvenlik	10
1.2 SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE GÜVENLİK	12
1.2.1 Kopenhag Okulu ve Güvenlik Anlayışı	13
1.2.2 Feminist Teori ve Güvenlik Anlayışı.....	14
1.3 GÜVENLİK, ÇATIŞMA VE BARIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ	16
2. BİR GÜVENLİK TEHDİDİ OLARAK SAĞLIK KONUSUNUN GETİRDİĞİ RİSKLER VE TARİHSEL ÖRNEKLER	19
2.1 Sağlık Güvenliği	19
2.2 Sağlık Riskleri	20
2.2.1 Veba (Kara Ölüm).....	20
2.2.2 Kolera.....	25
2.2.3 HIV ve AIDS	27
2.2.4 Grip	30
3. SURİYE'DEN GELEN MÜLTECİLER VE TÜRKİYE'NİN SAĞLIK POLİTİKALARI	37
3.1 Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı ve İltica Kavramlarının Tanımı	37
3.2 Dünya Devletleri ve Avrupa Birliği'ne Yönelik İnsan Hareketliliği	38
3.3 Türkiye ve İnsan Hareketliliği	40

3.3.1	Türkiye'de Göç Konusunda Yasal Düzenlemeler	42
3.3.2	Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması	44
3.4	Suriye'deki Çatışmalar	45
3.4.1	Suriye'den Gelen Göç ve Güvenlik.....	47
3.5	Mültecilerin Sağlık Konusunda Yaşadıkları Sıkıntılar	48
3.6	Mültecilere Yönelik Sağlık Yardımlarının Temelleri.....	50
3.7	Suriyeli Mülteciler ve Sağlık	52
	SONUÇ.....	55
	KAYNAKÇA	58
	ÖZGEÇMİŞ.....	67

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AIDS : Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)

AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği

GKA : Geri Kabul Antlaşması

HIV : Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği)

TABLolar VE HARİTALAR DİZİNİ

Tablolar

1. Tablo 1: Türkiye'de Bildirilen AIDS Hastalığı ve Taşıyıcılarının Yıllara Göre Dağılımı
2. Tablo 2: Virüsler

Haritalar

1. Harita 1: Vebanın Yayılımı
2. Harita 2: Grip Virüsünün Yayılımı

ÖZET

Geçmiş yıllardan günümüze kadar devletlerin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan varlıklarını devam ettirebilmeleri için her türlü yola başvurduklarını görüyoruz. Tarihsel olarak bakıldığında devletler yaşanan kitlesel hastalıkları sadece bir "hastalık" olarak görseler ve her ne kadar isimlendiremeseler de aslında kendileri ve devletin bekası için bir güvenlik tehdidi hissetmişlerdir. Ülkelere giriş çıkışlar en basit şekliyle ticaretle bile olsa bir hastalık söz konusu olduğunda hemen önlemler almaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda geçmişten beri kullandıkları en önemli yöntem olan karantina yöntemini görüyoruz. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanılan aşılama yöntemi ise bir başka önemli yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Modern dönemde ve günümüzde devletlerin sığınmacı, mülteci ve kitlesel göç meselelerine bakış açılarını belirttik. Devletler bu yönde de "kendilerine göre" önlemler almışlar ve bir şekilde vatandaşlarını ve devletlerini koruma yönüne gitmişlerdir.

Bu çalışmada geçmişten günümüze devletlerin karşılaştıkları hastalıklar ve bununla baş etme yolları araştırılmış ve Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler örneği üzerinden günümüz uygulamalarına bakılmıştır.

ABSTRACT

In this paper titled as “An Evaluation of Individuals’ Health, Community Health and International Health within the Framework of Security Concept: Syrian Refugees in Turkey”, I analyzed the diseases which have come out from past to present and which have a worldwide effect, and I try to reveal whether or not the these diseases are regarded as a security threat by the states.

Security is a broad concept encompassing both individual and public spheres. From a historical point of view, we see that the concept of security was first used in an unrefined form in Ancient Greece. It has been shaped over time in line with what is regarded as threat by and protection needs of people and the society.

The objective of this work is to set forth what kind of a relation there is between health and security after primarily explaining intellectual bases of security theories and studying the concept of security in historical terms. To that end, questions such as “Are health problems regarded as a security threat in the world? Are there policies devised and implemented by big powers/states about this issue?”, In the history of Turkey and today’s Turkey, what are the diseases that are considered a security threat and policies implemented with regard to Syrian example?” will be answered.

In this research, I analyzed diseases and measures taken through the books and articles that are being published at the present time as well as those which were published in the past, and I try to analyze the governmental perspective for these diseases having a worldwide effect and, of course, the legal and illegal international migration waves as well as the health and security problems caused by these migration waves. Within this framework, I utilized the legal regulations and activity reports published by governmental agencies. At the end of the research, I concluded that the diseases which have come out from past to present and which affect the states in a negative way are recognized as a security threat by the states and that they take concrete measures to that end.

ÖNSÖZ

Çalışmam boyunca bana destek olan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Cenk AYGÜL'e teşekkür ederim. Bu tezi, hayatımın her aşamasında desteklerini esirgemeyen annem, babam ve sevgili eşim Ahmet Turan KANTAROĞLU'na ithaf ediyorum.

GİRİŞ

“Birey Sağlığı, Toplum Sağlığı ve Uluslararası Sağlığın Güvenlik Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği” başlığı altında yaptığım bu çalışmada geçmişten günümüze yaşanan ve dünya çapında etkili olan hastalıkları inceleyip bu hastalıkları devletlerin bir güvenlik tehdidi olarak algılayıp algılamadıklarını araştırmaya çalıştım.

Güvenlik kavramı bireysel alandan kamusal alana kadar kapsama alanı çok geniş bir kavramdır. Tarihsel olarak bakıldığında da güvenlik kavramının ham halinin ilk olarak antik Yunanda kullanıldığını görüyoruz. Zamanla insanların ve toplumun tehdit olarak hissettiği ve korunma yönündeki ihtiyaçlarına göre de şekillenmeye başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı başta güvenlik teorilerinin düşünsel temellerini açıklayarak tarihsel olarak güvenlik kavramını inceledikten sonra sağlık ve güvenlik arasında nasıl bir bağ olduğunu ortaya koymaktır. Bunun için de "Dünyada sağlık sorunları bir güvenlik tehdidi olarak algılanıyor mu? Bu yönde büyük güçlerin/devletlerin ve örgütlerin planladıkları veya uyguladıkları politikaları var mı?", "Türkiye tarihinde ve son dönem Türkiye'sinde, Suriye örneği üzerinden, güvenlik tehdidi olarak görülen hastalıklar ve uygulanan politikalar nelerdir?" sorularına cevap aranacaktır.

Çalışmam sırasında, geçmiş yıllarda ve günümüzde yayımlanan kitaplar ve makaleler aracılığıyla hastalıkları ve alınan tedbirleri incelemiş olup, günümüzde bu tür dünya genelinde etkili olan hastalıklara devletlerin bakış açısını ve tabii ki bu noktada devletler arası yaşanan yasal veya yasal olmayan göç dalgalarını ve bu durumun ortaya getirebileceği sağlık ve güvenlik sorunlarını incelemeye çalıştım. Bu çerçevede yasal düzenlemelerden ve resmi kurumlar tarafından yayınlanan faaliyet raporlarından yararlandım. Çalışma sonunda geçmiş yıllardan günümüze kadar yaşanan ve devletleri olumsuz yönde etkileyen hastalıkların, günümüzde olduğu gibi, devletler tarafından bir güvenlik sorunu olarak algılandığı ve bu yönde somut önlemler aldıkları sonucuna vardım.

1. GÜVENLİK KAVRAMI VE TARİHÇESİ

Latince "*securus*" kelimesinden türemiş olan güvenlik kelimesi kaygı ve üzüntüden uzak olma, emniyet halinde olma anlamlarına gelmektedir. Söz konusu kelimenin parçalanarak incelenmiş hali ise yine Latince "se" eki "free from" anlamına gelmekte; "cura" eki ise "care" anlamını ifade etmektedir.¹

İlk olarak Antik Yunanlı tarihçi Tukidides tarafından kullanılmış. Şöyle ki, MÖ 460-400 yıllarında Atinalıların Spartalıları yönelik olarak uyguladığı emperyal tutum ve davranışlardan ötürü yine Spartalıları tarafından *ayakta kalmak* anlamına gelen *asphaleia* kelimesi güvenlik anlamını karşılamak üzere geliştirilmiştir.²

Daha çok felsefi bir kavram olarak kullanılan *securitas* kavramı korku ve endişeden uzaklık, aklın dinginliği ve kutsal değerlerle bağlantılı olarak anıldığı için insanlarda zamanla pozitif duygular uyandırmış, hatta bu durumdan hareketle Roma İmparatoru tarafından paraların üzerine de yazılmıştır.³ (*Securitas Augusti & Securitas Caesaris*) İşte yaklaşık olarak bu tarihlerden itibaren *securitas*'ın siyasallaşmaya başladığını söyleyebiliriz.

17. yüzyıla baktığımızda ise Hobbes'un güvenlik kavramını modern devletin temeli haline getirdiğini görüyoruz. Tabii söz konusu yüzyılda İngiltere ve Avrupa'da yaşanan dinin merkezde yer aldığı iç savaşların da etkisi büyüktür.

Güvenlik kavramının bu tarihsel süreçteki gelişimine bakılacak olursa ulusal ve uluslararası alanda yapılan araştırmaların, çalışmaların da *security* kavramının kökeniyle alakalı olduğu görülmektedir. Yani yakın geçmişte ve günümüzde güvenlik kavramıyla ilgili çözümlenmelerin tehlikeden uzak durma (*freedom from*

¹ Yrd. Doç, Dr. Fikret Birdişli, **Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik**, Ankara:Seçkin, 2014, s.15

² J. Frederik ve M, Arends, **Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: Avrupa Geleneğinde "Güvenlik" Kavramı**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss.200-202

³ Frederik ve Arends, **a.g.e**, s.209

fear) ve gereksinimleri karşılayabilme (freedom from wants) üzerinden yapıldığı görülmektedir.⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD başkanı Herry S. Truman döneminde gündeme gelen ve kongre tarafından kabul edilen "*Ulusal Güvenlik*" kavramı, 1947 tarihinde çıkarılan "National Security Act" ile herkes tarafından bilinmeye başlanmıştır. İşte bu tarihlerden sonra ulusal güvenlikle alakalı politikalar tartışılmaya ve belirlenmeye başlamıştır.⁵

Tüm bunların yanı sıra, hatta belki de daha önemlisi, güvenliğin bir his olma durumudur. İnsan ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda değerlerinin dışarıdan gelecek herhangi bir tehdide karşı korunmasını ister. Tam da bu noktada güvenlik kavramıyla birebir bağlantılı bir kavram olan *tehdit* kavramı karşımıza çıkmaktadır. Çünkü tehditler tanımlanmadan güvenlik tanımlanamaz.

Güvenlikle alakalı bir diğer önemli kavram *çıklarlar*dır. Genel anlamıyla "yarar sağlanacağı düşünülen şey" olarak ifade edilebilir. Sahip olunan bir takım şeylerin gerçekte devamlılığının sağlanması istenmekte ve bu doğrultuda çabalanmaktadır. Bu bağlamda korunmak istenilen değerlere katkı sağlayacağı düşünülen şeyler çıkar kavramı altında incelenebilir. Kimin ya da neyin çıkarları? sorularına ne ve nasıl cevap verildiği konusu aslında güvenlikle alakalı konulara genel yaklaşımları ortaya koymaktadır. Örneğin devletin varlığı, bütünlüğü, egemenliği gibi konular devlet merkezli güvenliği temel alırken bireysel hak ve özgürlükleri konu alan çalışmalar da insan merkezli güvenliği ön plana çıkarır.⁶

⁴ Pauline Kerr, **Human Security**, Oxford University Press, (ed.Alan Colins), pp.89-108

⁵ Arnold Wolfers, **National Security:As an Ambiguous Symbol**, Academy of Political Science Pub, 1952, ss.481-502

⁶ Pauline Kerr, **The Evolving Dialectic Between State-Centric and Human Centric Security**, Australia: Australian National Universty, 2003, p.4

Ulusal çıkarlar tek tek bireylerin ya da kolektif olarak bir ulusu oluşturan bireylerin çıkarları anlamına gelmemektedir. Devleti yönetenler kendilerince devleti inandıkları en yüksek makama ulaştırmak için kararlar verirler ve bu yönde eylemler gerçekleştirirler. İşte bu durumda da "devletin çıkarları" olarak nitelendirilenler de aslında bu grubun çıkarları olacaktır.⁷

Bu görüşün aksine devletin varlık nedeninin bireylerin çıkarlarının yükseltilmesi gerektiği ve bu doğrultuda hareket edilmesi gerektiğini savunanlar güvenliğin merkezine insanı koyarlar. Hatta bu görüşü savunanlara göre, diğerinin aksine, tek tek bireylerin veya kolektif çoğunluğun güvenliğini sağlayamayan devlet meşruiyetini yitirmiş bir devlettir. Sonuçta bu görüşü savunanlara göre ulusal güvenlik politikaları düzenlenirken merkezde devlet değil insan olmalıdır.

1.1 GÜVENLİK TEORİLERİ

Genel olarak ulusal güvenlik politikalarını şekillendiren yaklaşımlar, siyasal düşünceler tarihinde görülen idealizm, realizm, liberalizm ve marksizm başlıkları altında incelenebilir ve buradan hareketle güvenlik politikalarının düşünsel temelleri hakkında bilgi sahibi olunabilir.

1.1.1 İdealizm ve Güvenlik

Tarihsel olarak baktığımızda "politika" kavramını ilk kullanan kişilerin Plato ve Aristo olduğunu söyleyebiliriz.⁸

İdealizmin güvenlik teorilerine yansımaları ise şöyle; insan davranışlarına paralel olarak çıkan ve aslında tehdit ve düşmanlık gibi unsurların olmadığı, insan davranışlarının da çevresel sorunlardan etkilendiği ve dolayısıyla çevresel koşulların

⁷ Kerr, a.g.e, p.9

⁸ Arslan Topakkaya, "Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx'ı Yeniden Okumak", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C,1, S,3, ss.378-395

eđitim vasıtasıyla deđiřtirilmesiyle insan davranıřlarının deđiřtirilebileceđi biçimindeki idealist dūřunūřtur. İdealist dūřunūrlere gōre kimlikler, çıkarlar, dūřunceler, beklentiler gibi deđerler ōn plandadır.

Aristo'ya gōre iyi yōnetimlerin oluřabilmesi, iyi insanların davranıř ve yařayıř Őekilleriyle dođru orantılıdır. Dođal olarak iyi insanların oluřturduđu iyi yōnetimler de toplumu daha iyiye yōnlendirecektir. Dolayısıyla bōyle yařayan insanlar ve yōnetimler de her tūrlū tehditten veya tehlikeden uzak olarak gūvenli bir yařam sūrecektir.⁹

İdealizm, bireysel çıkarların yūkseltilebilmesi için insanların en iyi yaşam koşullarının sağlanması gerektiğine vurgu yapar. Fakat bireyin tek başına bunu yapmaya gūcünün olmadığını ve dolayısıyla toplumun kolektif gūcünün ōn plana çıkarılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Kolektif gūten kasıt ise çoğunluğun tercihinde belirleyici olan durumdur. Bu durumda idealistler, toplumsal çıkarlarla bireysel çıkarların uyumlu olacağını ve bireyin çoğunluğun gōrūřüne boyun eğmesinin aslında kendi çıkarını olumlu yōnde etkileyeceği bir tutum olacağını iddia etmektedirler. İşte bu durum *harmony of interest* olarak adlandırılır.¹⁰

İdealistlere gōre uluslararası bir sorun meydana geldiđinde ōncelikle ortak alan oluřturulmalı ve uluslararası toplumun ortak deđerleri dikkate alınmalıdır. Gūvenlik sorunlarının ōzūmū için diplomasi (soft power) ōncelikli izlenmesi gereken yol olmalıdır. Gū kullanımı (hard power) ise son dūřunūlmesi gereken yol olmalıdır,

⁹ Laurie M. Bagby, **Political Thought**, Toronto: Wadsworths/Thomson Learning Publication, s.33

¹⁰ Edward Hallet Carr, **The Twenty Years'crisis**, Newyork: Palgrave Mcmillan, s.42

1.1.2 Realizm ve Güvenlik

Hans Günter Brauch'a göre güvenlik kavramı "konulara, değişen tarihsel şartlara ve durumlara göre uyarlanan bir kavramdır."¹¹ Uluslararası İlişkilere bakıldığında, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan güvenlik sorununun Milletler Cemiyeti'nin güvenlik konusunda görevini yerine getiremediği ve dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı'nı engelleyemediği düşüncesiyle realist yaklaşımın güvenlik tanımlaması önem kazanmıştır. "Soğuk Savaş yıllarında çok daha fazla öneme sahip olan realizm, Soğuk Savaş sonrası dönemde her yönden çok ciddi eleştirilerle karşılaşmıştır."¹²

Realizmin güvenlik anlayışında devlet temel aktördür ve temel aktör olan devletin amacı devamlılığını sağlamak ve kendi çıkarını gözetmektir. Devletin amaçlarını yerine getirirken elinde bulundurduğu aracı ise güçtür. Tam da bu noktada belirtmek gerekir ki realist güvenlik anlayışı devletlerin ellerinde bulundurdukları güç potansiyellerine ve bu unsurların uluslararası ilişkileri "güç mücadelesi" üzerinden şekillendirmesine dayanmaktadır.

Devletlerin gücü elinde bulundurmalarını doğrudan etkileyen bazı önemli unsurlar bulunmaktadır. Coğrafya, nüfus, kaynaklar ve jeopolitik unsurların yanı sıra en önemli güç unsuru askeri güçtür. Anarşik uluslararası yapıya bakıldığında devletlerin kendi çıkarları temelinde sergiledikleri davranışlarını bir nevi "kısıtlayan" unsur, sistemde bulunan diğer devletlerin güç kapasiteleridir. Dolayısıyla güç unsuru tüm devletler açısından kendi güvenliklerini sağlamanın temel unsuru olarak görülmektedir. Yine realist teoriye göre devletin devamlılığı önemlidir ve devlet

¹¹ Hans Günter Brauch, "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C.5, S.18, 2008, s.2

¹² Chris Brown ve Kirsten Ainley, **Uluslararası İlişkileri Anlamak**, İstanbul:Yayıncı, 2007, s.28

bunun için askeri gücünü maksimize etmelidir. Devletlerin birbirleriyle uyumlu olmadığı ve uluslararası ilkelerin olmadığı bir ortamda her devlet kendi güvenliğini sağlamak için güç maksimizasyonu durumu kullanmaktadır. İşte tam da bu noktada aslında yapının ne denli “rekabetçi ve çatışmacı bir karakterde” olduğunu meydana çıkarmaktadır.¹³ Bu yapıya uyum sağlama konusunda yetersiz olan ve kendi kendini “kurtaramayan” devletlerin ise sistemden dışlanacağı tahmin edilmektedir.¹⁴

Realizmin rekabet ve çatışmaya dayanan sistemsel yaklaşımının temelinde "insan doğasının doğuştan kötü olduğu" anlayışı ve uluslararası politikanın açıklanabilmesi için kullanılan "anarşi" metaforu bulunmaktadır.¹⁵

1960-1970 arası dönemde realizm, çok ciddi eleştirilerle karşı karşıya kalmış ve Kenneth Waltz'ın “Uluslararası Siyaset Teorisi” adlı eseri neo-realist teoriye öncülük etmiştir. Uluslararası ilişkileri sistemsel açıdan ele alıp değerlendiren Waltz, "hijerarşik" ve "anarşik" olmak üzere iki tür sistemin varlığı üzerinde durmaktadır.¹⁶ "Hijerarşik sistemde, bir otorite altında toplanmak durumunda bırakılan kurumlar, devletin kanunlar yoluyla her türlü baskı gücünü kullanarak bireyin güvenliklerini sağlarken, uluslararası sistemde oluşan otorite boşluğu rekabetin ve çatışmanın egemen olduğu bir güvenlik anlayışını doğurmaktadır."¹⁷ Devletlerin “kara kutular” olarak görüldüğü bu yaklaşımda devletlerin benzer davranışlar sergilemesinin temel sebebi sistemden kaynaklanan unsurlar olarak görülmektedir.¹⁸ Diğer taraftan, devlet davranışlarının karışık bir şekilde ele alındığı ve bu yüzden devletlerde bulunan bazı

¹³ Alexander Wendt, "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", **International Organization**, Vol.46, No.2, 1992, ss. 392-394

¹⁴ Wendt, **a.g.m.**, ss. 392-394

¹⁵ Brown ve Ainley, **a.g.e.**, s.30

¹⁶ Brown ve Ainley, **a.g.e.**, s.35-37

¹⁷ Brown ve Ainley, **a.g.e.**, s.38

¹⁸ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 167

iç değerlerin politik değerleri açıklamada yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Sistemin yapısında değişikliklere neden olan bazı unsurlar bulunmakta ve bunlar da güç dağılımındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.¹⁹ Söz konusu güç dağılımında devletlerin güvenliklerinin sağlanması ve dengeyi koruma amacıyla bir devletin tehdit olarak gördüğü başka bir devletin güçlerini dengeleme gayretine girdikleri gözlemlenmektedir. Bu konuda Kenneth Waltz'ın özellikle Soğuk Savaş dönemindeki çift kutuplu dünya düzenine vurgu yaptığı konu uluslararası sistemdeki güçler teorisini²⁰ temel teori olarak belirtmesidir. Waltz, istikrarın korunması yolunda, iki kutuplu güç dengesindeki şeffaflık ve öngörülebilirliğin sağlanmasının daha olumlu sonuçlar doğuracağını iddia etmektedir.²¹

Genel olarak özetleyecek olursak klasik anlayış, güvenliği ulusal güvenlik ve askeri güç kavramları temelinde tanımlayarak 1945-1990 yıllarının güvenlik literatürüne hakim olmuştur. Bu çerçevede klasik güvenlik anlayışının yöneldiği temel alan, devletlerin devamlılıklarına yönelik tehditlerle mücadele etmek amacıyla geliştirmeleri gereken askeri yeterlilik, kabiliyet, kapasite ve stratejilerdir.²²

1.1.3 Marksizm ve Güvenlik

Güvenlik konusunda söz edebileceğimiz diğer bir düşünce sistemi de marksizmdir. Fakat marksizmin güvenlik politikalarına olan katkısı inşa boyutundan daha çok eleştirel düzeyde olduğu söylenebilir.

Bu düşünce sanayi kapitalizminin ortaya çıkıp şekillendiği ve işçilerin ağır iş şartları altında çalışmak zorunda kaldığı bir dönemde doğmuştur. Karl Marx, bu

¹⁹ Arı, a.g.e, s. 35

²⁰ Michael Sheehan, **Balance of Power**, Routledge, UK, 1996, s. 192-193

²¹ Thomas W. Smith, **History and International Relations**, Routledge, UK, 1999, s. 100

²² John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C.5, S.18, 2008, s.73

şartların işçiler arasında eşitsizlik ve adaletsizliğe dönüştüğünü belirtip bireyin temel hak ve özgürlüklerini kısıtladığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi Marx, sosyal adalet ve eşitlik kavramlarını kendi düşüncesinde çok önemli noktalara oturtmaktadır. Tüm bu sorunların da sadece insanlar arasında oluşturulacak sınıf bilincinin geliştirilmesiyle çözülebileceğini düşünmüştür.²³

Marx'a göre insanların hayatlarındaki her şeye yönelik olan algıları ve davranış biçimleri maddi yaşamlarının ürünüdür. İnsanların tüm yaşantıları boyunca birbirleriyle olan ilişkilerinde de önemli olan unsur üretim ilişkileridir. Çünkü Marx, kişilerin hayatlarına yönelik olarak sergiledikleri her tür davranışın, bahsi geçen üretim ilişkileri sonucunda ortaya çıktığına inanmaktadır. İnsanın ürettiği mal ile aralarında güçlü bir ilişki olduğunu, yani üretilen şeye insanın kendinden bir şeyler kattığını ve bu ürettiği şeyi de başkasına kaptırdığında yabancılaşacağını belirtir. Dolayısıyla bu durumun, insanın hem ürettiği şeye hem de kendisine yabancılaşmaya neden olacağına vurgu yapar.²⁴

Marx'a göre yükselen sınıf, yani üretim araçlarına ve maddi güce sahip olan sınıf, kendi beklenti ve çıkarlarını toplumun beklenti ve çıkarları gibi sunar ve bu yönde hareket eder. Bu durumda da kendi beklenti ve çıkarlarına herhangi bir tehdit hissettiğinde bunu yaygın bir tehdit olarak gösterir.²⁵ Burada devlete yüklenecek görev ve sorumluluklar da çok önemlidir. Çünkü devleti sınıfların üstünde bağımsız bir varlık olarak adlandırmak ekonomik ilişkileri de ortadan kaldırmak anlamına gelecektir.²⁶ Devlet bu şekilde "tarafsız" olarak tanımlandığında, devletin tehdit olarak algıladıklarına yönelik geliştirdiği güvenlik politikaları da genele yönelik

²³ Bagby, a.g.e, s.172

²⁴ Topakkaya, a.g.m, s.382

²⁵ İrfan Erdoğan, **Mekaniksel Materyalizm ve Marx: Devlet ve Din Anlayışı**, <http://www.irfanerdogan.com/makaleler/devletvedin.htm> (Erişim Tarihi: 22.02.2016)

²⁶ Erdoğan, a.g.e,

uyguladığı korumacılık politikaları gibi algılanacaktır. Fakat Marx'a göre devlet gücü elinde bulunduran egemen sınıfın politikalarını uygulamanın ve egemenliklerinin devamını sağlamanın bir aracıdır.²⁷

1.1.4 Eleştirel Teori ve Güvenlik

Eleştirel teoride güvenlik anlayışı, aşağıdan yukarıya yani bireyden en üst insan topluluğuna kadar teorik ve pratik yönden ele alınan bir alandır. "Buradaki "eleştirel" kelimesinden kasıt ise objektif gerçekliği bulmak yerine hakim yapı, ön kabuller, ideoloji ve sürecin dışına çıkarak tavır ve inançlar hakkında daha derin anlayışlar geliştirmeye çalışmaktır. Eleştirel güvenlik teorisyenlerinin yaklaşımları "özgürleştirme" temeline dayanmaktadır."²⁸

Eleştirel teorisyenler kapitalizmi sert bir şekilde eleştirmektedirler. Çoğu eleştirel teorisyen de barış ve güvenliğin sağlanabilmesi için kapitalizmin ekonomik mantığının dönüştürülmesi gerektiğini iddia ederler. Çünkü bu teorisyenler, güvenliğin önündeki en önemli unsurun kapitalizmin yarattığı ekonomik istikrarsızlıklar, eşitsiz gelir dağılımı ve doğal kaynakların ticari amaçlar için kullanılmasıdır.²⁹

Eleştirel teoriye göre geleneksel güvenlik anlayışının en önemli eksikliği sadece devletlere ve devletlerin vatandaşlarına odaklanmasıdır. Böyle bir yaklaşımın da tek bir bireyin güvenliğini ve bütün olarak evrensel güvenliği göz ardı ettiğini iddia etmektedirler.³⁰

²⁷ Topakkaya, a.g.e, s.388

²⁸ Tuncay Kardeş, **Güvenlik: Kimin Güvenliği ve Nasıl? Uluslararası Politikayı Anlamak "Ulus Devlet'ten Küreselleşmeye"**, Zeynep Dağı (Der.), İstanbul: Alfa, 2007, ss.125-152

²⁹ Jill Steans, Lloyd Pettiford and Thomas Diez, **Introduction to International Relations Perspectives and Themes, Essex-England, Pearson**, Harlow: Pearson, 2005, s.124

³⁰ Bryan Mabee, "Security Studies and the 'Security State ': Provision in Historical Context", **International Relations**, Vol.17, No.2, 2003, s.136

Eleştirel teorisyenler realizmin devlet merkezçiliğine karşı çıkarlar ve devlet merkezçilikle insanların güvenliğinin göz ardı edildiğini düşünürler. Şöyle ki; güvenlik tehdidinin insanlar için önemli güvenlik ölçütlerinden olan ve devletin içinde ve dışında gelişen ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerden ve kurumlarından kaynaklandığını belirtmeleridir. İşte bu yapıların arasında sıkışıp kalmış bir bireyin de sağlıklı yaşam koşullarını kaçırdığını ve dolayısıyla güvenli yaşamın da olanaklarını kayb ettiklerini vurgulamaktadırlar.³¹

Eleştirel güvenlik teorisyenlerine göre toplumların önlerindeki en temel güvenlik engeli mevcut kurallar, normlar ve kurumlardır.³² Birey, adalet ve değişim gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır ve tüm bunlar çerçevesinde "kurtuluş" temel değerdir. Yani eleştirel güvenlik teorisyenlerine göre güvenlikten kasıt bireyi toplumsal ve ekonomik şartlardan özgürleştirmedir.³³

"Ortak insanlık toplumu"nu temel alan eleştirel güvenlik teorisyenleri özetle güvenlik anlayışını üç temel noktada radikalleştirir. İlk olarak, güvenlik kavramı daha "derin" anlaşılmalıdır. Yani soyut ve kurumsal bir varlık olan devletin güvenliğinin ön planda tutulmasından ziyade, ona nazaran daha çok korumaya muhtaç olan kişi veya kişilerin güvenliğini ön planda tutmak gerekmektedir. İkinci olarak, güvenlik kavramı daha "geniş" olmalıdır. Yani güvenlik kaynağı olarak algılanan askeri güç kullanımını, siyasi tercihlerin istenmeyen sonucu olarak görmek gerekir. Üçüncü ve son olarak da güvenlik daha "yoğun" olmalıdır. Yani

³¹ Tim Dunne ve Nickholas J. Wheeler, " 'We the Peoples': Contending Discourses of Security in Human Rights Theory and Practice", **International Relations**, Vol.18, No.1, 2004, ss.7-23

³² Dunne ve Wheeler, **a.g.m.**, s.10

³³ Mark Neufeld, "Pitfalls of Emancipation and Discourses of Security: Reflections on Canada's 'Security with a Human Face'", **International Relations**, Vol.18, No.1, 2004, s.109

özgürleştirme üzerine daha çok vurgu yapılmalı ve kültürel farklılıklara duyarlı ve evrensel bir değiştirme siyaseti olarak algılanmalıdır.³⁴

1.2 SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE GÜVENLİK

Yakın döneme şöyle bir göz atacak olursak küreselleşme olgusunun uluslararası ilişkilerde güvenlik tanımlamalarının bir parçası olduğunu görebiliriz. Aşağı yukarı Soğuk Savaş yıllarının son dönemlerine denk gelen bu gelişme, uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramını, küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan ekonomik, politik, dini, sosyal ve sağlık gibi faktörlerin de işin içerisine dahil olmasıyla, değişken ve daha önemli bir yapıya dönüştürdüğünü söyleyebiliriz.³⁵ Yine Soğuk Savaş yıllarının son dönemlerinde uluslararası güvenlik açısından da önemlilik arz eden ekonomik krizler, kaçak göçmenler, medeniyetler çatışması, toplu hastalıklar vb. insanlığı ve devletlerin güvenliğini tehlikeye sokan eden yeni tehditler ortaya çıkmıştır. Aslında geçmişten beri toplumlarda var olan fakat pek fazla gündeme gelmeyen veya önemli kabul edilmeyen güvenliğin alt kolları olarak isimlendirebileceğimiz birey güvenliği, toplumun güvenliği, çevre güvenliği gibi konular da uluslararası ilişkiler açısından önemli görülmeye başlanmış ve konuya dahil edilmiştir. Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmenin de etkisiyle güvenlik kavramları açısından büyük değişiklikler meydana gelmiş ve önceden de var olan özellikle terör, savaş gibi konular da yeni halleriyle uluslararası ilişkiler sahnesinde önemli roller üstlenmeye devam etmişlerdir.³⁶

1990'lı yıllardan itibaren küreselleşmenin etkisi tüm dünya devletleri açısından iyice hız kazanmış ve önüne geçilemez bir değişim süreci başlamıştır. Tüm

³⁴ Kardaş, **a.g.m.**, ss.145-147

³⁵ T. Larsson, **The Race to the Top: The Real Story of Globalization**, D.C.: Cato Institute, 2001, s.9

³⁶ Collins Dictionary, <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/security>, (Erişim) 08.12.2015

bu hareketlilik neticesinde her alanda ama özellikle de ekonomik, politik ve güvenlik stratejilerinin dayandırıldığı çoğu kavramın temelden sarsıldığı ve değişime yöneldiği bir sürece girmiştir.³⁷ Bu noktada güvenlik kavramında gerçekleşen değişimleri açıklarken kimin güvenliği/neyin güvenliği soruları karşımıza çıkmakta ve güvenliğe yönelen tehditlerin neler olduğunun belirlenmesine yönelik sorulara verilen cevaplar, konuyu önemli bir noktaya taşımaktadır.

1.2.1 Kopenhag Okulu ve Güvenlik Anlayışı

Güvenlik kavramının yeniden düşünülmesi ve kavramsallaştırılmasına yönelik en önemli adımı Buzan öncülüğündeki Kopenhag okulu atmıştır. Özellikle güvenlik kavramı açısından önemli hale gelen uluslararası göç, devlet dışı birimlerin çatışması, birey güvenliği, çevre güvenliği vb. konuları Kopenhag okulu düşünürleri bu alana dahil etmişlerdir. Güvenlik kavramını bireysel seviyeden küresel seviyeye taşıyarak yeniden isimlendirmişlerdir.³⁸ Buradan hareketle Kopenhag okulunun bir taraftan askeri olmayan güvenlik konularıyla ilgilenirken diğer taraftan da geleneksel güvenlik çalışmalarını derinleştirmeye başladığı söylenebilir.³⁹

Kopenhag Okulu geleneksel güvenlik anlayışının “Batılı bir yaklaşım” olduğunu iddia eder ve eleştirirler. Yani güvenlik tanımlamalarının Avrupa-Amerika merkezli bakış açısını içeren Westfalya Sistemi’nin etkisiyle oluşturulduğunu söylerler ve eleştirirler.

Kopenhag Okulu üç kavram üzerinden geleneksel güvenlik anlayışını değiştirmeye ve yeni bir güvenlik anlayışı getirmeye çalışmışlardır;

³⁷ Atilla Sandıklı, *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, İstanbul: Bilgesam, 2012, ss.3-4

³⁸ Claire Wilkinson, "The Copenhagen School on Tour in Kyrgyzstan: Is Securization Theory Useable Outside Europe?", *Security Dialogue*, Vol. 38, No.1, 2007, s.6

³⁹ Peter Hough, *Understanding Global Security*, London, Routledge, 2004, s.8

- *Güvenlikleştirme:* Ole Waever tarafından ortaya konan bu kavram “söylem analizlerine” dayanan bir yaklaşımdır.⁴⁰ Güvenlikleştirme yaklaşımına göre bir güvenlikten bahsedilebilmesi için öncelikle tehdit unsurunun varlığının kontrol edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple bazen söylemler aracılığıyla yapay tehditler yaratılmaktadır. Buza⁴¹n’a göre de devletlerin varlık sebeplerinden biri de vatandaşlarını tehditlere karşı korumaktır. Bu nedenle devletler yapay tehditler yaratabilmektedirler.⁴²
- *Toplumsal Güvenlik:* Buzan’a göre toplumsal güvenlik; sürdürülebilir ve kabul edilebilir ölçülerde toplumun geleneklerinin, dilinin, dininin ve ulusal kimliğinin korunabilmesidir.⁴³ Toplumsal güvenlik kavramının özünü ise ‘kimlik güvenliği’ oluşturmaktadır. Dolayısıyla toplumlar kimliklerine yönelik tehditleri tüm tehditlerinin önüne koyabilmektedirler.
- *Bölgesel Güvenlik:* Buzan ve Richard Little’a göre uluslararası ilişkiler disiplini ve geleneksel güvenlik çalışmaları “Westfalya Deli Gömleğini” giymiştir.⁴⁴ Westfalya’nın bu şekilde adlandırılmasının nedeni Avrupa merkezli bir bakış açısının olmasıdır. Bu durum güvenlik çalışmalarının dünyanın diğer bölgelerini analiz edememelerine yol açmıştır. İşte bu noktada Kopenhag Okulu “bölgesel güvenlik” kavramını ortaya çıkarmıştır.⁴⁵ Bu anlayış güvenlik çalışmalarına dünyanın diğer bölgelerini de dahil etmeyi ve bölgesel çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

1.2.2 Feminist Teori ve Güvenlik Anlayışı

Feminizme tarihsel olarak baktığımızda kökenlerini 18. yüzyıllarda görebiliriz. Modern anlamda feminist bir felsefe ve düşünüşe vurgu yapmak istediğimizde ise Aydınlanma dönemine bakmamız gerekir.

Aslında 19. Yüzyılda feminizmin büyük bir güç kazandığını ve özellikle kadınlar arasında hızla yayılmaya başladığını görebiliriz. Bunun temel sebebi de insanlar arasındaki eşitsizliklerin aslında kadınlar söz konusu olduğunda iki katına

⁴⁰ Holger Stritzel, "Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond", **European Journal of International Relations**, Vol.13, ss.357-383

⁴² Alex Bellamy and Matt McDonald, "Securing International Society: Towards an English School Discourse of Security", **Australian Journal of Political Science**, Vol.39, No.2, 2004, s.309

⁴³ Terry Terriff, Stuart Croft, Lucy James and Patrick M. Morgan, **Security Studies Today**, USA: Polity Press, 1999, s.26

⁴⁴ Erol Kurubaş, "Uluslararası İlişkiler Düşüncesi Ve Dünya Politikasında Değişimi Anlamak", **KKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C.2, S.1, 2012, s.22

⁴⁵ Claire Wilkinson, "The Copenhagen School on Tour in Kyrgyzstan: Is Securitization Theory Useable Outside Europe", **Security Dialogue**, Vol. 38, No.1, 2007, s.7

çıkmasıdır. Feminist hareketin içerisindeki ilerlemeci hareket ise 19. yüzyıl reform hareketleri içerisinde yer almaktadır.

Temelde kişilerin özellikle de kadınların yaşam hakkı çerçevesinde var olan sınırlılıklar ve farklılıklar noktasından hareket eden feminizm zaman ilerledikçe işin içerisine sosyal ve siyasal hakları da dahil etmiş ve siyaset biliminin temel düşüncelerinden birisi haline gelmiştir.⁴⁶

Feministler güvenlik ve insan doğası gibi olguların standart bir şekilde algılanması sonucunda uluslararası sistemde var olan değişim imkanlarının azaldığını ve bu algıların "ulusal/uluslararası, kadın/erkek, iç/dış gibi bölümleri de içselleştirdiğini iddia ederler."⁴⁷ Tıpkı Kopenhag okulu teorisyenlerinin klasik güvenlik anlayışını eleştirdikleri gibi feministler de klasik güvenlik anlayışını eleştirmişlerdir. Feministler güvenlik anlayışının bir de sosyal boyutunun bulunduğunu ve bu kapsamda bireylerin üstlendiği toplumsal cinsiyet rollerinin de klasik güvenlik anlayışındaki analize dahil edilmesi gerektiğini söylerler.⁴⁸

Realist güvenlik anlayışı temelde "güç" olgusu üzerine kuruludur. Tüm çıkarımları ve eleştirileri de bu güç olgusu üzerinden yapmaktadır. Benzer şekilde feminist teorinin güvenlik anlayışında da güç kavramının eleştirisi yer almaktadır. Ayrıca kimlik ve kültür gibi olgulara vurgu yaparak bu olguların da uluslararası ilişkiler literatüründe bulunan yeni güvenlik tanımlamalarında yer alması gerektiğini savunurlar.

Feminist güvenlik anlayışının ilgilendiği konulardan bazıları kadına yönelik şiddet, kadınların toplumdaki konumları ve önemi, cinsiyet ayrımı gibi alanlardan

⁴⁶ Terriff, **a.g.e.**, ss.35-40

⁴⁷ Bilal Karabulut, Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi:II, **Güvenlik**, Barış Kitabevi, Ankara, 2011, s.89

⁴⁸ Karabulut, **a.g.e.**, s.89

sadece birkaç tanesidir.⁴⁹ Geline son noktada feminist düşünürler “kadın güvenliği” isimli yeni bir güvenlik alanı yaratarak konunun önemine daha çok vurgu yapmayı hedeflemektedirler.⁵⁰Bu alanı yaratmak istemelerinin sebebi ise dünya genelinde cinsiyet ayrımı temelinde kadına yönelik şiddetin iyice artması ve bunun sonucunda da kadın ölümlerinin çoğalmasındır ve feminist teorisyenler uluslararası, ulusal ve aile içi şiddet konularının birbirleriyle bağlantılı olduklarını savunurlar.

1.3 GÜVENLİK, ÇATIŞMA VE BARIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çatışma ve savaş insanlık tarihi kadar eski iki önemli olgudur. Çatışma konusunda genel inanış çözümlenebilir bir olgu olmasıdır.

Bazı araştırmacılar savaş olgusunu, insanın doğası gereği çatışma içerisinde olmasından ötürü kaçınılmaz olarak görür; bazı araştırmacılar ise insanın yaşayış şekilleri geliştikçe ve değıştikçe giderek artan bir şekilde "ahlak dışı" hale geldiğini savunan bir olgu olarak görmektedirler.⁵¹ Kenneth Waltz'ın görüşüne göre devletler arası ilişkilerde aslında "çok da önemli görülmeyen" bir şey savaşın başlamasına neden olabilir.⁵² Yaklaşık olarak 2400 yıl önce meydana gelen Peloponez Savaşı'na sebep olan etmenlerle ilgili olarak bilimsel çalışmalar hazırlansa bile sosyal bilimler açısından bakıldığında savaş kavramının net olarak çözülemediği ve karmaşık bir yapı olduğu söylenebilir.

Uluslararası ilişkiler teorileri, genel olarak bakıldığında savaş olgusunun rastlantısal olarak meydana geldiğini düşünmezler. Tam aksine savaşın belli bir aktör, o günün yapısal süreçleri gibi önemli unsurların bir araya gelmesiyle aslında

⁴⁹ Erdem Özlük, "Feminist Yaklaşım", **Uluslararası İlişkiler Giriş, Kavram ve Teoriler**, Haydar Çakmak (Ed.), Ankara, Platin Yayınları, 2007, s.200

⁵⁰ Özlük, **a.g.e**, ss.201-202

⁵² Kenneth Waltz, **Man, the State and War: A Theoretical Analysis**, New York: Columbia University Press, 1954, Chapter 2 ve 3

"daha önceden tahmin edilebilir" bir olgu olduğunu iddia etmektedirler. Örneğin klasik realist düşünürler insan doğasını açıklarken güç unsuruna vurgu yaparak savaş olgusunu açıklamaya çalışırken, neo-realistler devletler arası ilişkilerde "anarşi" kavramına vurgu yaparak sistemde bir "üst otorite"nin olmamasından kaynaklı olarak savaşların meydana geldiğini söylerler. Radikal yaklaşımlara bakıldığında ise savaş kapitalizmin olağan bir neticesi olarak görülmektedir.⁵³

Savaş, devletlerin öncelikli olarak başvurması gereken diplomatik ilişkileri tükendiğinde, tüm yollar kapandığında ve yapacak bir şey kalmadığında başvurulan bir çözüm yolu olarak görülmüştür. Geleneksel anlayış ise aslında savaşın bir önceki ve bir sonraki siyasal sistemde var olan süreç ile bağlantılı olduğunu, devletlerin bir sorunu çözebilmeleri için ellerinde bulundurdukları "politik bir aracı" ve dolayısıyla uyguladıkları "politikanın devamı" olarak nitelendirmektedirler.⁵⁴

Günümüz güvenlik ortamına baktığımızda savaş olgusunun bahsedilen geleneksel güvenlik anlayışından uzaklaştığını görebiliriz. Örneğin, Global Security'ye göre 2010 yılındaki yaklaşık olarak 37 silahlı çatışmadan sadece 6 tanesi geleneksel olarak ifade edilebilecek niteliktedir.⁵⁵ Özellikle ABD açısından önemli bir güvenlik sorunu olarak algılanan 11 Eylül saldırılarından sonra yapılan bir açıklamada 1970 ve öncesi yıllar ile günümüz modern güvenlik ortamı karşılıklı olarak değerlendirilmiş ve bir dünya savaşı ihtimalinin üçte bir oranda ve herhangi bir bölgesel savaş görülme olasılığının da neredeyse yarı yarıya azaldığı

⁵³ Quincy Wright, Louise Leonard Wright, **A Study of War**, University of Chicago Press, 1942, ss.126-170. John G. Stoessinger, **Why Nations Go to War?** Wadsworth Publishing Co Inc.,2010,ss.228-350

⁵⁴ Carl Von Clausewitz, **On War**, Princeton: Princeton University Press, 1976, s. 87

⁵⁵ <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/index.html>. Erişim Tarihi: 02.01.2015

belirtilmiştir.⁵⁶ Uluslararası sistemde dünya güvenliği ve ABD açısından bakacak olursak 11 Eylül saldırıları dünya insanları için sadece ikiz kulelerin çökmesi değil aynı zamanda güvenlik alanında kurumsallaşmış pek çok değer yargılarının da çöküşü anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Devlet dışı aktörlerin uluslararası alanda görünürlüğünün artması, küreselleşme ve teknolojinin de etkisiyle, konuya geleneksel açıdan yaklaşan varsayımları oldukça önemli bir seviyede zayıflatmıştır. Tüm bunlar neticesinde savaş olgusu, sadece ulus devletlerin ellerinde tuttuğu bir araç olarak görülmekten çıkmış ve şekil değiştirerek yeni döneme hazır hale gelmiştir.⁵⁷

Uluslararası İlişkiler teorilerinin savaşın nedenlerine yaklaşımları Waltz'ın analiz düzeyleri açısından incelenebilir. Bu bağlamda birinci düzey bireydir. Klasik realizme bakıldığında insanların doğası gereği çatışma meylinde olduğu ve dolayısıyla savaşın nedeninin de insanın bu yapısından kaynaklandığı iddia edilmektedir. İnsanın doğasına yönelik olan bu çatışma özelliği Morgenthau tarafından da savaşın temel sebebi olarak yorumlanmaktadır.⁵⁸

⁵⁶ Thomas Barnett, **Pentagon's New Map: The Military in the 21st Century**, New York: Berkley Books, 2004, ss.25-26

⁵⁷ Ahmet Özer, **11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma**,
<http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/viewFile/137/144> (Erişim Tarihi) 01.12.2014

⁵⁸ Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle For Power and Peace**. New York: Knopf, 1967, ss. 31-32

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİR GÜVENLİK TEHDİDİ OLARAK SAĞLIK KONUSUNUN GETİRDİĞİ RİSKLER VE TARİHSEL ÖRNEKLER

Bu bölümde geçmişten günümüze dünya çapında hızlı bir şekilde yayılmış hastalıklar ve bu hastalıkların getirdiği riskler incelenecektir.

2.1 Sağlık Güvenliği

Sağlık güvenliği genel itibariyle kıtlık ve açlıkla mücadele, çevresel sorunların insanlara verdiği negatif değerlerinin azaltılması, salgın hastalıklarla dünya çapında mücadele, anne ve çocuk ölümlerinin azaltılması, insanların temiz suya ulaşımının sağlanması gibi alanları kapsamaktadır.⁵⁹

Başta çevresel sorunlar olmak üzere insanlarda beslenme ve solunum bozuklukları, kanser gibi bazı hastalıkların yayılmasını hızlandırmaktadır. Ayrıca ekonomik sorunlar da insanların sağlığını doğrudan etkilemektedir. Teknolojiyle birlikte hızla yayılan küreselleşme sayesinde insanlar arasındaki etkileşimin de artmasıyla salgın hastalıkların dünya geneline hızla yayıldığı görülmektedir.

Küreselleşmenin de etkisiyle, salgın hastalıkların şiddeti ve çeşitlerinde hızlı bir değişimle birlikte dünya geneline yayılmasının hızlandığı görülmektedir. Bunun en önemli sebebinin ise küreselleşme ve ulaşım araçları teknolojilerinin hızla gelişmesi ve dolayısıyla insanlar arasındaki etkileşimin artmasıdır.

Sağlık güvenliği konusunda gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki farklılığın sağlık konusunda karşılaşılan tehditler olduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili geniş kapsamlı anlatımın üçüncü bölümde yer alacaktır.

⁵⁹ Christine K. Durbak ve Claudia M. Strauss, "Securing a Healthier World", Human and Environmental Security-An Agenda for Change-, Felix Dodds ve Tim Pippard (Ed.)i London, Earthscan, 2005,s.128

2.2 Sağlık Riskleri

Genel çerçevede sağlık riskleri bireyler ve toplumun her türlü bulaşıcı olan veya olmayan hastalıklarından etkilenme durumudur. Sağlık riskleri başlığı altında hastalıklara bakabiliriz.

2.2.1 Veba (Kara Ölüm)

Tarihe baktığımızda insanlar veba hastalığının sebebinin tanrının bir cezası olarak görmüşlerdir. Ama gerçekte temel sebebi pislik, kötü yaşam ve hava şartlarıdır.⁶⁰

Veba, genelleme yapıldığında üç tipi olan bir hastalıktır: hıyarcıklı, sepsisemik ve pönomik.⁶¹ Tarihsel olarak bakıldığında ise genellikle hıyarcıklı veba karşımıza çıkmaktadır. Bu veba *yersinia pestis* isimli bir bakteri ile birleşmiş, bir kemirgenden (yani fareler, sıçanlar, sincaplar ve köpekler) diğerine, taşıdıkları pireler yoluyla geçmektedir. Ama mikrobu insana taşıyanlar farelerdir. Bu hastalık bir süre hayvanlar arasında kalmıştır. Ama giderek hayvan ölümlerinin artmasıyla hayvanlarda bulunan pireler yoluyla da evde yaşayan insanlara geçmiştir.⁶² Bir pire ısırınca bakteri insanın lenf sistemine iletmektedir ve özellikle bacak, kasık ve koltuk altlarında ağrılı şişlikler meydana getirmektedir. İşte bu şişliklere de hıyarcık denilmektedir. Eğer bu görülen şişlikler kendiliğinden patlar ve içerisindeki zehir dışarı akarsa hastanın kurtulma ihtimali bulunmaktadır. Fakat aksi halde, yani

⁶⁰ J. N. Hays, **The Burdens of Disease**, Rutgers University Press, USA, 2010, ss.42-43

⁶¹ Özlem Genç, "Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa'sına Etkileri", **Tarih Okulu Dergisi**, Sayı 10, 2011, ss.124-125

⁶² Genç, **a.g.m**, s.125

şişliklerin patlamadığı durumlarda, ilk şişliğin görüldüğü günden itibaren üç gün içerisinde ölümlerle sonuçlanmaktadır.⁶³

Veba hastalığının diğer bir cinsi olan Septisemik veba, bakterinin kan dolaşımı ile birleşiminden meydana gelmektedir. Kan dolaşımı vücudun her yerine saliselik bir zaman dilimiyle gerçekleştiği için yerleşen bakteri de hızla vücuda yerleşmekte ve hatta hastalık belirtileri çoğu zaman görülmeden ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Kişi kendini gayet sağlıklı hissetse bile çoğu zaman günler içerisinde ölebilmektedir.⁶⁴

Son olarak Pönomik veba türünde, vücuda giren bakteri direkt olarak akciğere yapışmakta ve bir tür iltihap geliştirerek hastanın kan tükürmesine sebep olmaktadır. İşte bu kanlı tükürük hava yoluyla kıyafetlere ve solunan havaya bulaşarak diğer kişilerin de aynı hastalığa yakalanmasıyla sonuçlanmaktadır. Sağlık literatüründe bu tür en tehlikeli olanıdır ve bulaştığı hastayı bir kaç gün içerisinde öldürebilmektedir.⁶⁵

2.2.1.1 Veba Hastalığı ve Avrupa

14. yüzyılda Avrupa'da yaşanan büyük kıtlığın insanlar üzerinde de olumsuz etkileri oluşmuştur. Tam da kıtlık geçti derken bu sefer de halk veba hastalığıyla karşı karşıya kalmıştır. Aslına bakılırsa, bu hastalık daha önceki yüzyıllarda da yaşanmış fakat bu sefer çok güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Nüfusun yaklaşık olarak %50'sini yok etmiştir.⁶⁶

⁶³Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs267/en/> (Erişim) 01.03.2016

⁶⁴ Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs267/en/> (Erişim) 01.03.2016

⁶⁵ Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs267/en/> (Erişim) 01.03.2016

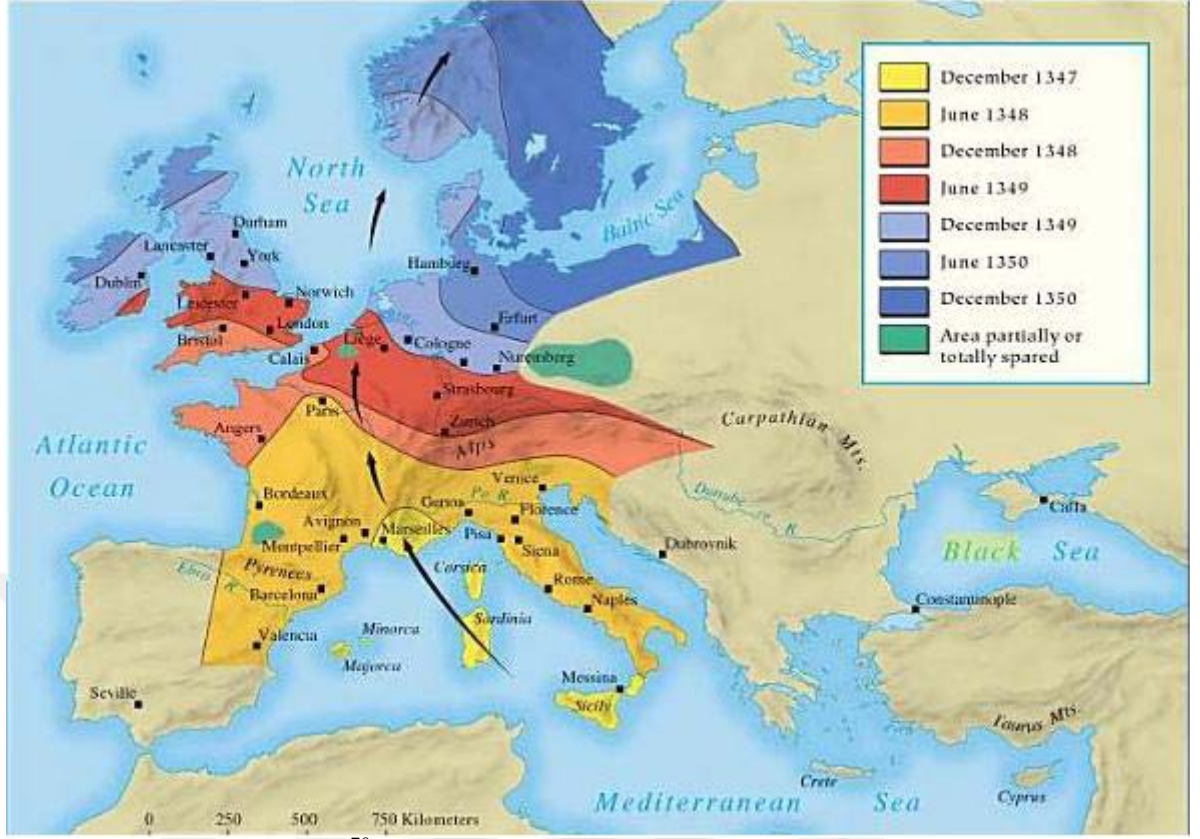
⁶⁶ Hays, **a.g.e**, ss.37-38

Tarihçiler arasındaki yaygın görüş veba hastalığının Asya'dan gelmiş olabileceği yönündedir. İlk olarak Çin'de görüldüğü düşünülen veba hastalığı, 1345 yılında Moğol kuşatmasına uğrayan Ceneviz kolonisine vebalı ölümlerin fırlatılmasıyla hastalık Kefe'ye geçmiştir. Ticaretin o dönemlerde deniz yoluyla sağlandığı göz önünde bulundurulursa Kefe ve Ceneviz gemilerinin yaptığı ticaret neticesinde hastalık Sicilya'nın Messina limanına gelmiş olmakla birlikte doğal olarak Avrupa kıtasına sıçramıştır.⁶⁷ En rahat yayılma yolu olarak ticareti seçen bu hastalık, sırasıyla başta güney İngiltere olmak üzere, İrlanda, Paris ve Londra'ya ulaşmıştır.⁶⁸ Havalar soğuyunca ve kış mevsimi gelince azalmış hatta geçmiş gibi görünen bu hastalık aslında kuluçkaya yatmakta ve mevsim bahar olunca yayılmasını hızla sürdürmüştür. Hızlı bir şekilde Londra'dan Norveç, Danimarka ve Almanya'ya sıçramış, aynı yıl Portekiz, Avusturya ve Macaristan gibi ülkeler de hastalıktan etkilenmiştir. 1350 yazında İsveç, Litvanya, Polonya ve Almanya'ya oradan da yine ticaret yoluyla 1350'li yıllarda Rusya'ya sıçramıştır. İspanya, Galiçya, Hollanda, Bohemya, İzlanda gibi ülkeler hastalığın hızla yayıldığını görmüş ve kendilerine sıçramasını önlemek için ticareti kesip ve hastalıklı bölgelerden insan gelmesini ve o bölgelere insan gitmesini engelleyerek hastalıktan az zararla kurtulmuş yerler arasındadır.⁶⁹

⁶⁷ Stephen Porter, **The Great Plague**, Amberley Publishing, Great Britain, 2009, ss.6-7

⁶⁸ Porter, **a.g.e.**, s.10

⁶⁹ Genç, **a.g.m.**, ss.127-128

Harita 1. Vebanın yayılımı⁷⁰

Hastalığın kötü hava şartları ve pislikle bulaştığını söylemiştik. İşte tam da bu noktada devletler bu etmenleri göz önüne alarak halktan güzel kokulu çiçek demetleri ile gezmelerini istemişlerdir. Hastalıktan korunmanın diğer bir yolu ise tuhaf maskeler takmak, gömlek ve eldiven giymektir.⁷¹ Belki de en ilginç olanları ise hastalık bulaşmamış kişilerin idrarında yıkanmak ve evlerde ölmüş leşler bulundurmaktır.⁷²

Hastalığın en çok zarar verdiği ve ölümün çok olduğu en önemli ülke İtalya'dır. Devlet bununla baş edebilmek için insanların şehir dışına çıkışlarını yasaklamak için yasalar düzenlemiş ve sınır koymuşlardır.⁷³

⁷⁰ Genç, a.g.m, s.128

⁷¹ Genç, a.g.m, s.130

⁷² Genç, a.g.m, s.131

⁷³ Shona Kelly Wray, **Communities and Crisis**, Brill, Netherlands, 2009, ss.3-7

Yine İtalya Floransa'da veba yayılımını engelleyebilmek için hastalıklı insanları karantinaya alma fikri ilk kez o bölgede ortaya çıkmıştır.⁷⁴

Sonuç olarak 1346-1350 tarihleri arasında Avrupa nüfusunun %50-%70 gibi büyük bir bölümü bu hastalık sonucu hayatını kaybetmiştir. (yaklaşık olarak 23.840.000 kişi)

2.2.1.2 Veba Hastalığı ve Osmanlı

Avrupa'da görülen bu büyük salgından Osmanlı Devleti etkilenmemiş görünse de aslında İstanbul'a yani Osmanlı'ya sıçraması da kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim tarihçiler aslında o tarihlerde Osmanlı Devleti'ne de sıçradığını fakat hastalığın kuluçkaya yattığını iddia etmektedirler.

İstanbul'da veba salgını il kez 1416-1417 yıllarında görülmüştür. Osmanlı'nın İstanbul'u fethinde sonra ise ilk kez 1455 yılında görülmüştür. Aslında Osmanlı Devleti'nin genişleme üzerine kurulu olan yerleştirme politikası bu hastalığın kuluçka döneminden çıkarak hızla yayılmasına sebep olmuştur. Çünkü Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra hızla nüfusunu arttırmış, köylerden İstanbul'a nüfus nakli gerçekleştirmiştir. İstanbul'un altyapısı ve hijyen sorunları da bu büyük nüfus artışını kaldıramadığı için veba salgınının tekrar patlak verdiği görülmektedir.⁷⁵

Osmanlı'nın bulunduğu coğrafya ve diğer devletlerle yürüttüğü ticari, askeri ve ekonomik ilişkiler sebebiyle salgın hastalıkların hızla yayıldığı görülmektedir.

Avrupa devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de 16. yüzyılda karantina uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ticari anlamda bile eğer bir ülkeden

⁷⁴ Wray, a.g.e, ss.3-7

⁷⁵ Heath W. Lowry, **Pushing the Stone Uphill: The Impact of Bubonic Plague on Ottoman Society in the Fifteenth and Sixteenth Centuries**, Osmanlı Araştırmaları 23, 1995, ss.102.104

Osmanlı topraklarına bir gemi veya kervan geldiye önce 25 gün kadar karantinada tutulur eğer herhangi bir ölüm gerçekleşmezse öyle şehre girmesine izin verilirdi.⁷⁶Görülen bu salgın neticesinde kaynaklara bakıldığında yaklaşık olarak 100.000 olan Osmanlı nüfusunun hemen hemen yarısı veba salgınından dolayı yok olmuştur.

1592 ve 1648 yıllarına gelindiğinde ise veba salgınının en üst seviyeye ulaştığını görüyoruz. Yaklaşık olarak günde 1000 kişinin ölmesiyle sonuçlanmıştır. 1637 yılında görülen salgın “büyük taun” olarak, 1655 yılında şehri tam anlamıyla kuşatan salgın ise “şiddetli taun” olarak adlandırılmıştır.⁷⁷

1625 yılına gelindiğinde İstanbul’da yaklaşık olarak 200.000’den daha çok kişinin tarihçiler tarafından veba hastalığına yakalandığı ve ölümlerle sonuçlandığı tahmin edilmektedir. Bu sayı şehrin neredeyse yarısından fazlasının yok olduğu anlamına gelmektedir.⁷⁸

1700’lü yıllarda da veba salgını karşımıza çıkmaktadır. 1836-1837’li yıllara gelindiğinde de tekrar veba salgını görülmektedir. Fakat 1839 yılında ilk kez devlet tarafından bu salgınla savaşmak için resmi bir kurum olan "Karantina Nazırlığı" kurulmuştur.⁷⁹

2.2.2 Kolera

Kolera mikrobu insanın bağırsağına yerleşen ve hızla üreyen, hastada ishal ve kusmayla birlikte su ve tuz kaybına yol açan ve bunların sonucunda vücut kuruluğu, kanda koyulaşma ve ürenin yükselmesi, kan basıncının düşmesi, idrarın azalması ve

⁷⁶ Coşkun Yılmaz - Necdet Yılmaz, **Osmanlılarda Sağlık**, 2. Cilt, Biofarma, İstanbul, 2006, s.53

⁷⁷ Nuran Yıldırım, “Salgınlar,” **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, 6.Cilt, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1995, s.423

⁷⁸ Lowry, **a.g.m**, s.127

⁷⁹ Nuran Yıldırım, **İstanbul’un Sağlık Tarihi: Sağlık Teşkilatı-Salgınlar Bulaşıcı Hastalıklar ve Mücadele Koruyucu Sağlık Kurumları-Hastaneler-Tıp Eğitimi**, Kültür Başkenti Ajansı, İstanbul, 2010, s.58

kesilmesi gibi aşamaları olup tedavi edilmediği takdirde ölümlerle sonuçlanan bir tür bağırsak hastalığıdır.⁸⁰

Bir yerde içme suyu, genel kullanım ve temizlik suyu olarak kullanılan suların sıhhi durumu bu salgının yayılmasında önemli rol oynamaktadır. Hastalığın en çok sevdiği ortamlar ise alt yapısı yetersiz olan büyük şehirler başta olmak üzere nemli ve rutubetli ortamlar ve pis yerlerdir. Ayrıca kanalizasyonlar ve atık sularının döngüsel olarak denizlere akıtılması da ticaret veya seyahat yapan gemilerle hastalığın yayılmasını sağlamaktadır.⁸¹

Araştırmacılara göre bu hastalığın kökeni Hindistan'a dayanmaktadır. Basra Körfezi üzerinden Anadolu'ya ulaşan bu hastalık ilk defa 1822 yılında Osmanlı Devleti'nde görülmüştür.⁸² 19. yüzyılda görülen bu hastalıklar nüfusun büyüme hızını da düşürmüştür. Osmanlı topraklarına giren hastalık ticaret, göçler ve savaş yoluyla yayılmaya ve ölümlerin görülmesine sebep olmuştur. Özellikle hastalığın Arap yarımadasına sıçramasıyla Hacca giden kişilerin de hastalığı hızla taşıdığı bilinmektedir.

1865 yılında tüm dünyada kolera hastalığı dolayısıyla ölümlerin artması sebebiyle dünya devletleri de buna yönelik bazı çalışmalar yapmaya başlamış ve 1866 yılında İstanbul'da toplanan Milletlerarası Sıhhiye Konferansı'nda hastalığın kaynağının Hindistan olduğu ve Hac bölgesine de buradan yayıldığı kabul edilmiştir.⁸³

⁸⁰ Mehmet Ak, "19. Yüzyılda Antalya'da Kolera Salgını", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.4, S.17, s.256

⁸¹ Nuran Yıldırım, "Su ile Gelen Ölüm Kolera ve İstanbul Suları", **Toplumsal Tarih Dergisi**, C.25, S.145, İstanbul, 2006, ss.18-29

⁸² Mesut Ayar, **Osmanlı Devletinde Kolera İstanbul Örneği (1892-1895)**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007, ss.22-23

⁸³ Ak, **a.g.m**, s.257

Osmanlı Devleti kolera hastalığı ile mücadele için çeşitli yollara başvurmuştur. Veba hastalığında belirtilen karantina uygulaması kolera hastalığında da uygulanmıştır. Ayrıca dışarıdan gelen bir kişi öncelikle tıbbi muayeneye tabi tutulmakta ve sonrasında başta eşyaları ve malları olmak üzere dezenfekte edilmektedir.⁸⁴ Ayrıca kolera hastalığının yayılmasını engellemek için sağlık kurumları ve altyapı çalışmaları da modern anlamda gelişme göstermiştir.⁸⁵ Osmanlı Devleti kolera hastalığının daha çok yayılmasını engelleyebilmek için Akdeniz, Karadeniz ve Boğazlarda da karantina uygulamasını genişletmişlerdir. Ulusal anlamda ise merkezden doktor atamaları yapılmaktadır.⁸⁶

Yaşanan epidemik hastalıklar neticesinde dünya devletleri uluslararası sağlık politikaları uygulama çalışması başlatmış ve 1866 yılında İstanbul'da düzenlenen Sağlık Konferansı'na 17 devlet katılmıştır. Yaşanan salgın hastalıklarla ilgili bir çok konu görüşülmüş ayrıca karantina uygulamasının usul ve yöntemleri de konuşulmuştur.⁸⁷

Genelleme yapacak olursak dünya çapında 1825-1881 tarihleri arasında yaklaşık olarak 2 milyon insan kolera hastalığı yüzünden hayatını kaybetmiştir.

2.2.3 HIV ve AIDS

HIV, (Human Immunodeficiency Virus) Türkçe anlamıyla "İnsan Bağışıklık Yetmezliği" virüsü, insanın bağışıklık sistemiyle alakalıdır. Bağışıklık sisteminin zayıflamasına ve tedavi edilmediği sürece de çökmesine sebep olmaktadır. Bağışıklık sistemi çöken bir insanın da dışarıdan gelecek her türlü hastalığa karşı direnci yok olmaktadır.⁸⁸

⁸⁴ Ak, **a.g.m**, s.258

⁸⁵ Ak, **a.g.m**, s.258

⁸⁶ Ak, **a.g.m**, s.259

⁸⁷ Ak, **a.g.m**, s.259

⁸⁸ <http://pozitifyasam.org/tr/hiv-ve-aids-nedir.html> (Erişim) 01 Mart 2016

AIDS, (Acquired Immune Deficiency Syndrome) HIV tarafından oluşturulan ve sağlıkçılar tarafından "Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu" olarak isimlendirilen hastalıklar topluluğudur. AIDS, bulaştığı kişinin vücudunda HIV mikrobunun bulunmasıyla önemli hastalıklar geliştirebilir veya bağışıklık sisteminin kan testleriyle ölçülmesiyle vücutta bulunan hücrelerin ciddi seviyede hasar görmesiyle açıklanabilir.⁸⁹ Bu hastalık sadece kan veya cinsel yolla bir kişiden başka bir kişiye bulaşmaktadır.

HIV virüsü, belirlediği hücrelere çeşitli yollardan ulaşarak idareyi ele alır, yine hücre içerisinde kopyalama yöntemini kullanarak kendisini kopyalar ve sonunda da hücreyi öldürür. Hücre ölünce yaptığı kopyalar sayesinde sağlıklı olan hücreler hedef alınır ve bu döngü kişi ölene kadar devam eder.⁹⁰

AIDS hastalığı belirtileri hemen görünmemektedir ve ancak tam kan sayımıyla ortaya çıkmaktadır. Henüz bir tedavi şekli veya aşısı olmamakla birlikte günümüz teknolojisinin de etkisiyle bu alana yönelik ilaç alımıyla kişi "daha rahat" bir hayat geçirebilir.⁹¹

Tarihsel olarak baktığımızda ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1981 yılında homoseksüel erkeklerde ve Haiti'den gelen göçmenlerde bu virüslere rastlanmıştır.⁹²

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014 yılı Aralık verilerine göre dünyada 35 milyon kişi HIV virüsünü taşımaktadır. Bu zamana kadar da yaklaşık olarak 39 milyon kişi hayatını kaybetmiştir.⁹³

⁸⁹ <http://pozitifyasam.org/tr/hiv-ve-aids-nedir.html> (Erişim) 01 Mart 2016

⁹⁰ <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-3425/56-dso-avrupa-bolge-komitesi-toplantisi-11-14-eylul-200-.html?vurgu=hiv+aids> (Erişim) 01 Mart 2016

⁹¹ <http://www.saglik.net/aids.html> (Erişim) 01 Mart 2016

⁹² Dr. Aygen Tümer, "AIDS Nedir? Dünyada ve Türkiye'de HIV ve AIDS", **Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi**, 2015, Ankara, ss.1-2,

Türkiye'de ise bu virüs ilk olarak 1985 yılında karşımıza çıkmaktadır. Yetkili makamlara o yıllarda üç HIV/AIDS hastası bildirilmiş fakat bu sayı yıllar geçtikçe artmıştır.⁹⁴ Sağlık Bakanlığı'nın 2014 yılında hazırlamış olduğu verilere bakıldığında sadece ilk 6 ay içerisinde HIV tanısı koyulan 632 kişi bulunmaktadır. Literatürde bu sayı hastalık tanımlandığından beri belirtilen en yüksek sayıya ulaşmıştır.⁹⁵ Bu konuyla ilgili detayları içeren tablo aşağıdaki gibidir.

TÜRKİYE'DE BİLDİRİLEN AIDS VAKA VE TAŞIYICILARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI⁹⁶

YILLAR	HIV	AIDS	TOPLAM
1985	0	3	3
1986	1	1	2
1987	32	8	40
1988	21	11	32
1989	22	11	33
1990	23	13	36
1991	27	24	51
1992	36	29	65
1993	47	33	80
1994	48	35	83
1995	59	28	87
1996	92	35	127
1997	95	38	133
1998	82	42	124
1999	89	28	117
2000	111	46	157
2001	137	45	182
2002	136	41	177
2003	136	46	182
2004	175	58	233
2005	246	46	292
2006	253	44	297
2007	345	24	369
2008	390	53	443

⁹³ <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs360/en/> (Erişim) 01 Mart 2016

⁹⁴ Tümer, **a.g.m.**, s.2

⁹⁵ Tümer, **a.g.m.**, s.3

⁹⁶ http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/veriler_Haziran_2014.pdf (Erişim)01 Mart 2016

2009	437	66	503
2010	516	73	589
2011	632	78	710
2012	973	95	1068
2013	1280	111	1391
2014*	600*	32*	632*
TOPLAM	7041	1197	8238

* İlk 6 aylık verilerdir.

2.2.4 Grip

Bu hastalığın tarihçesi hakkında net bir bilgiye sahip değiliz çünkü daha önceki yüzyıllarda fizik, kimya ve biyoloji çok fazla gelişmemiştir. Elbette ki grip hastalığı daha önceki yüzyıllarda da yaşanmıştır fakat ismi değişik olabilir. Bu konuyla ilgili ilk çalışma 1800'lü yıllarda Alman bakteriyolog Richard Friedrich Pfeiffer tarafından yapılmıştır.⁹⁷

Grip hastalığı bir çeşit solunum yolu enfeksiyonudur. Mikrobiyolojik anlamda A, B ve C olmak üzere üç çeşit grip virüsü bulunmaktadır. Böyle bir ayırım ilk kez 1930'lu yıllarda yapılmıştır. Çünkü mikrobiyolojik anlamda teknoloji ancak o tarihlerde yeterli seviyeye ulaşabilmiştir.

Adı	Tespit Tarihi	Görüldüğü Canlılar
A virüsü	1933	Vahşi Su Kuşu, Domuz, Atlar, İnsan, Balina, Fok
B virüsü	1940	İnsan ve Fok
C virüsü	1948	İnsan ve Domuz

Tablo 1. Virüsler⁹⁸

⁹⁷ J. N. Hays, *Epidemics and Pandemics, Their Impacts on Human History*, California, ABC-CLIO, 2005, s.318

⁹⁸ Murat Yolun, *İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerine Etkileri*, Adıyaman Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.72

Tarihsel olarak bakıldığında dünya devletlerinin üstesinden gelmekte zorlandığı ve neticesinde 75 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği bir virüs İspanyol gribidir.

İspanyol gribine neden olan patojen H1N1'dir. Bu virüsün temel olarak üç özelliği vardır; Birincisi bu virüs insanda direkt olarak akciğerlere yerleşerek özellikle gençlerde ciddi ölümlere sebep olmuştur. ikincisi, virüs dışarıdaki kirli havayla birleşince insan vücuduna girdiğinde mutasyona uğrayarak hücrelerde oldukça hızlı bir şekilde çoğalmaktadır. Son olarak bu virüs domuzlarda veya kuşlarda daha hızlı bir şekilde çoğalmaktadır. Nitekim H1N1 virüsü de o tarihlerde domuzlardan insana geçmiştir.⁹⁹

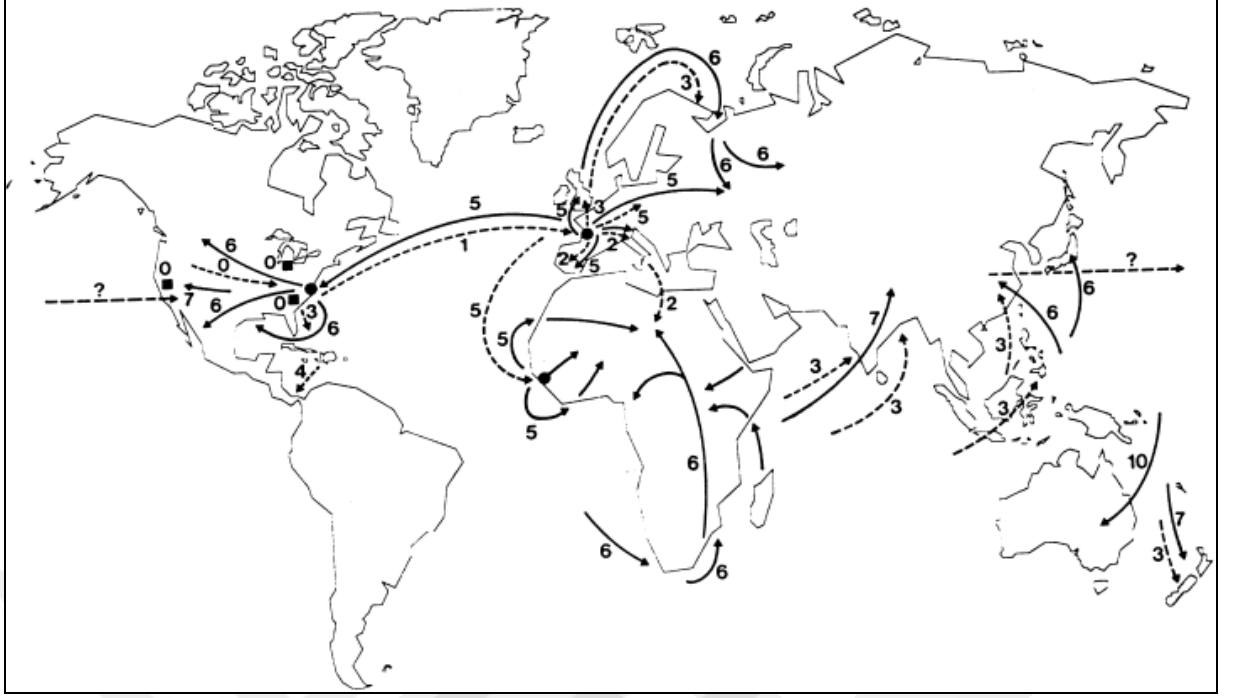
H1N1 virüsü yaz aylarında etkisini azaltıp kış aylarında etkisini çoğaltmaktadır. Kışın etkili olan virüs yazın kuluçka dönemine yatmakta ve kış tekrar geldiğinde bu sefer etkisini iki kat daha artırarak bağışıklık sistemini çökertmektedir.

İspanyol gribinin ortaya çıktığı dönem 1918 yani I. Dünya Savaşı dönemine denk gelmektedir. İşte bundan dolayı virüsün yayılmasını hızlandıran başlıca sebep savaştır.

Çoğu kaynakta gribin kökeninin Asya olduğu söylene de esas tanı Avrupa ve Amerika kıtasında konulmuştur.¹⁰⁰

⁹⁹ Hays, a.g.e, ss.320-325

¹⁰⁰ Gina Kolata, **Flu: The Story of The Great Influenza Pandemic of 1918 and The Search for The Virus That Caused It**, Londra, Palgrave MacMillan, 2000, s.19

Harita 2. Grip Virüsünün Yayılımı¹⁰¹

I. Dünya savaşında çoğu devlet baskıcı politikalar izlemiş ve basına sansür koymuştur. Aslında bu virüs Avrupa devletlerinin çoğunda ve Amerika'da görülmektedir. Fakat sansürden dolayı haber yayılamamıştır. Savaşa katılmayan ve dolayısıyla sansür olmayan ülke İspanya'dır. Bu virüsü dünyaya duyuran devlet İspanya olduğu için ismi İspanyol Gribi olarak bilinmektedir.

Savaş sırasında ülkelerin birbirlerine deniz taşımacılığı yoluyla asker göndermeleri , özellikle de Amerikan askerleri, virüsün hızlı bir şekilde yayılmasını kolaylaştıran etkenler arasında sayılabilir.

İspanyol gribi 1919'un ilk aylarından sonra hızlı bir biçimde kaybolmaya başladı. Dünyanın bazı kesimlerinde 1920 ve 1921'de az da olsa görüldü. Bu denli etkili bir virüsün nasıl kaybolduğu konusu bilinmemektedir.

¹⁰¹ C. W. Potter, "A History of Influenza", *Journal of Applied Microbiology* 2001, s.576

Aslında I. Dünya Savaşı ile İspanyol gribinin doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Çünkü savaşın doğaya, çevreye ve insanlara verdiği tahribattan dolayı virüs devamlılığını sürdürdüğü, savaşın şiddetlenmesiyle ve askerlerin transferleri ve birbirleriyle olan ilişkileri neticesinde de şiddetini arttırdığı söylenebilir. Ayrıca virüsün belli bir aşamasından sonra yani ikinci evresinde artık insanların/askerlerin yakın temaslarından ziyade soludukları hava dolayısıyla da bulaşıcılığını arttırmıştır.¹⁰²

Hem savaş hem de virüs ile baş etmek zorunda olan devletler ilk olarak geçmişteki yaşanan bulaşıcı hastalıkları önleme konusundaki klasik yöntemleri kullanmışlardır. Daha sonrasında ise doktorlar hastalara hijyene önem verme, dinlenme gibi tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Bu konuyla ilgili en önemli adım İngiltere tarafından atılmıştır. İlk kez gribe yönelik aşı çalışmaları başlatmak amacıyla 1918 yılında İngiliz Genelkurmaylığı tarafından hekimlerin ve sivillerin katıldığı bir konferans düzenlenmiştir. Virüs Amerika kıtasında daha etkili olduğundan, orada da bu alana yönelik çalışmalar başlamış ve salgınla mücadele edebilmek açısından American Public Health Association (Amerikan Halk Sağlığı Kurumu) tarafından bir komite kurulmuştur.¹⁰³

Amerikan ordusunda virüsün yayılımını azaltmak için günlük denetleme ve sıcaklık ölçülerinin yapılması, hastaların tecrit edilmesi, yüz maskelerinin kullanılması, temiz havalandırmanın sağlanması, kapalı mekanda bir araya gelmenin yasaklanması, sağlıklı kişilere burun ve ağız için sprej dağıtılması ve deneysel

¹⁰² Berna Arda ve Ahmet Acıduman, "Last Tango of the "Sick Man of Europe" with the Spanish Lady", **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, 2012, ss.7-10
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/1932/20240.pdf> (Erişim) 9 Mart 2016

¹⁰³ Yolun, **a.g.e.**, ss.90-92

aşlamalar yapılması gibi önlemler alınmıştır. Tüm bunlar sonucunda ise ufak da olsa ilerleme kaydedilmiştir.¹⁰⁴

Salgının ciddiyeti anlaşılınca Fransa ve Osmanlı Devleti gibi pek çok ülkede okullar bir süreliğine tatil edildi. Sadece okullar değil, kilise ve tiyatro gibi kamuya açık pek çok mekan kapılarını kapatmak zorunda kaldı. Fransa'da halk sağlığı ile ilgilenen konsey bütün kamusal alanlar ve toplu taşıma araçlarının mikroorganizmaların çoğalmasını engellemek için antiseptik solüsyonlar ile her gün temizlenmesi sağlanmıştır. Ayrıca Fransa'da pek çok kentte dezenfekte birimleri kurulmuş ve bu birimler havayı ve evleri bu solüsyon ile temizlemeye çalışırken askeri sağlık görevlileri ise askeri bölgeleri temizlemeye çalışmıştır.¹⁰⁵

İspanyol gribi kadar etkili olmasa da yine devletlerin etkilendiği ve çok fazla ölümlerle sonuçlanan diğer bir grip türü Asya Gribi'dir.

1957 yılında Çin'den başlayarak Uzakdoğu'ya ve sonrasında da Avustralya, Amerika ve Avrupa'ya yayılan bu virüs de diğer grip türleri gibi hızlı bir şekilde yayılan salgın hastalıktır. Zamanla virüsün yüzeyindeki protein yapıları değiştiği için etkisi daha yoğundur ve aşı da fayda etmemektedir.¹⁰⁶

Asya gribinin de tıpkı diğer grip türlerinin yayılma şekline benzer bir gelişimi olmuştur. Tahmin edileceği gibi Çin'de başlayan bu hastalığın ilk evrelerinde Amerika'nın Grinnell eyaletinde yaklaşık olarak 43 devlet ve çok sayıda insanın katıldığı bir konferans düzenlenmiştir. Çin'den de bu virüsü taşıyan çok sayıda gencin katılmasıyla hava yoluyla diğer kişilere bulaşmış ve virüs küresel bir hal alarak dünya çapında hızla yayılmaya başlamıştır.¹⁰⁷ Daha önceki virüslere benzer

¹⁰⁴ Yolun, **a.g.e**, ss.95-100

¹⁰⁵ Yolun, **a.g.e**, s.94

¹⁰⁶ Potter, **a.g.m**, s.577

¹⁰⁷ Potter, **a.g.m**, s.577

şekilde bu grip türü de yaz aylarında etkisini azaltırken kış aylarında şiddetlenmiştir. 1957 yılında dünya devletlerini ilk dalgasıyla etkilemiş, tam bitti derken 1958 yılında ikinci bir dalgayla tekrar ortaya çıkmıştır. İkinci dalga ilk dalgaya göre daha çok zarar vermiştir. Bunun sonucunda 1958 yılında sadece Amerika'da yaklaşık olarak 80.000 kişi ve dünya çapında 1 milyona yakın kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁸

Dünya çapında etkili olan diğer bir önemli grip türü Domuz Gribi'dir. Hastalık ilk olarak 2009 yılında Meksika'da görülmüş ve hızla başta Amerika olmak üzere Avrupa ve diğer devletlere yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü hastalığın ciddiyetini belirtmek üzere alarm seviyesini 6'ya yükseltmiştir.¹⁰⁹

Tıpkı diğer virüs türleri gibi domuz gribi virüsü de yazın kuluçka dönemine kışın da iki kat etkili bir biçimde insan vücuduna girerek hızla bağışıklık sistemini çökertmektedir. Özellikle astım, kalp hastaları, obez kişiler, iki yaş altı çocuklar, 65 yaş üstü yaşlılar ve gebelerde daha vahim sonuçlar yaratmıştır.¹¹⁰ Tüm bunlar neticesinde dünya genelinde yaklaşık olarak 15 bin kişi yaşamını yitirmiştir.¹¹¹

Tarihten günümüze kadar görülen tüm bu hastalıklar neticesinde devletler ve uluslararası organizasyonlar işbirliği içerisine girmişlerdir. Özellikle devleti oluşturan her bir bireyi bağlı bulunduğu devlet önemsemektedir. İlk olarak dünya çapında aşı kampanyaları düzenlenmiş ve Türkiye de bu aşıları alarak vatandaşlarına ücretsiz olarak uygulama kararı almıştır.

Devletler hijyen ve temizliğe vurgu yapmışlardır. Okullarda öğrencilere temizlik solüsyonları dağıtılmış ve kullanmaları yönünde uyarılar yapılmıştır. Toplu

¹⁰⁸ Potter, **a.g.m**, s.577

¹⁰⁹ Neşe Saltoğlu, İlker İnanç Balkan, **H1N1 Klinik Görünümler**, Ankem Dergisi 2010;24, ss.1-2

¹¹⁰ Ateş Kara, **Domuz Gribi**, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, C.53, S.1, 2010, ss.51-55

¹¹¹ Kara, **a.g.m**, s.55

taşıma araçlarında ve kalabalık yerlerde maske kullanılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SURİYE'DEN GELEN MÜLTECİLER VE TÜRKİYE'NİN SAĞLIK POLİTİKALARI

Son yıllarda Türkiye'nin Suriye'deki iç savaştan ötürü yoğun bir şekilde göç alması ve dolayısıyla hızla artan mültecileri ve karşılaşılan sorunları daha iyi anlayabilmek için öncelikle göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci gibi kavramların tanımları verilecektir.

3.1 Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı ve İltica Kavramlarının Tanımı

Genel anlamıyla insan hareketliliği olarak ifade edilen göç kavramı insanlığın var oluş tarihinden günümüz modern dünyasına kadar önemli bir kavram olmuştur. Zaman geçtikçe küreselleşmenin de etkilediği değişen teknolojik şartlar ve insanların yaşam biçimleri sayesinde uluslararası bir boyut kazanmış ve daha da ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla uluslararası göç kavramı Avrupa Devletleri tarafından önemli görülürken bu kavram, coğrafi konumunun önemi ve etnik çeşitliliği barındıran Türkiye'mizde ise son yıllarda gerek uygulanan politikalar gerekse uygulanması gereken politikalar açısından önem kazanmaya başlamıştır.¹¹²

Göçmen kavramı, "kendi isteğiyle doğrudan alakalı olarak, ekonomik sebepler başta olmak üzere yaşadığı ülkeyi terk ederek yasal olarak başka bir ülkeye göç ederek o ülkede hayatını devam ettiren kişi" olarak tanımlanabilir.¹¹³

Mülteci kavramı, "ilk olarak yaşamına son verilebileceğini ve hayati tehlikesinin olduğunu düşünerek bulunduğu ülkeyi terk ederek tekrar dönmek istemeyen kişiler" olarak tanımlanmaktadır. "Can güvenliğinin tehlikede olduğunu düşünerek ülkesini terk eden ve mülteci olup olmadığı yetkili kişiler tarafından daha

¹¹² Taşkın Deniz, "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", *TSA Dergisi*, C.18 S. 1, s.178

¹¹³ Deniz, *a.g.m*, s.178

karar verilmemiş olan kişiler" ise sığınmacı olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁴ "Bir sığınmacının veya mültecinin başka bir ülkeye yasa dışı yollarla gitmesi" ise iltica olarak tanımlanabilmektedir.

3.2 Dünya Devletleri ve Avrupa Birliği'ne Yönelik İnsan Hareketliliği

Soğuk Savaş Döneminde ve sonraki yıllarda göç eden insanlara daha "insancıl" davranan ve liberal politikalar izleyen Avrupa devletleri, 11 Eylül saldırılarından sonra özellikle uluslararası göç ve göçmenlere karşı daha sert politikalar geliştirmeye başlamışlar ve yasal önlemler alma yoluna gitmişlerdir.¹¹⁵ Bu bağlamda AB sınırlarına göçü kontrol altına alabilmek için göç eden kişilerin kimlik bilgileri ve diğer önemli bilgilerin aralarında paylaşılabilmesi ortak bir yapının oluşturulması ve sığınmacı olarak göç eden kişi sayısının azaltılması için kaynak ülkelere ekonomik açıdan destek verilmesi doğrultusunda 2002 yılında Sevilla Zirvesi yapılmıştır. Bu zirve dışarıdan gelen göçü engellemeye yönelik önemli bir hareket olarak değerlendirilebilir.¹¹⁶

İnsan hareketliliği açısından tercihlerin başında Avrupa Birliği (AB) ülkeleri gelmektedir. Çünkü bir kişi ülkesini terk etmeye karar verdiğinde ilk önce ekonomik ve sosyal açılardan daha iyi imkanlara sahip olabileceğini düşünür ve bu doğrultuda AB ülkelerini tercih etmektedir. AB Göç ve İltica Yasası'na göre "düzensiz bir şekilde göç eden kişilerin gittiği ülke, kişilerin göçmenlik durumunun ne olacağına karar vermek zorundadır ve AB'nin kuzey ve güney ülkeleri arasında toplu göç akımlarına maruz kalması durumlarında bazen anlaşmazlıklara sebep olabilir.¹¹⁷

Örnek verilecek olursa, 2011 yılında Fransa, yasal olmayan göç akımlarına maruz

¹¹⁴ Deniz, **a.g.m.**, s.178

¹¹⁵ Bilhan Kartal ve Emre Bağcı, "Türkiye'ye Yönelik Mülteci Ve Sığınmacı Hareketleri", **Sosyal Bilimler Dergisi**, C.12, S.2, 2014, s.277

¹¹⁶ Kartal ve Bağcı, **a.g.m.**, s.278

¹¹⁷ Kartal ve Bağcı, **a.g.m.**, s.279

kalmış ve bu kaçak göçmenlerin İtalya üzerinden ülkelerine geldiğini iddia ederek yaklaşık olarak 500 kaçak göçmeni İtalya'ya iade etmiştir. Buna ek olarak Avrupa Birliği'ni de bu krizi çözememekte suçlamış ve iki ülke arasında ciddi sorunlar yaşanmıştır. Bu kriz üzerine İtalya, Libya'dan gelen kaçak göçmenleri bazı baskıcı tutumlar uygulayarak tekrar ülkelere geri göndermeye çalışmıştır. Fakat, insan haklarına aykırı davranışlar sergilediği için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İtalya'yı suçlu bulmuştur.¹¹⁸ Bu gelişme üzerine daha öncesinden Libya ile yapılan göç anlaşmasını yürürlüğe koymakta geciktiren İtalya, anlaşmanın gizli tutulması gerektiğini ve temel amaçlarının Avrupa'ya yapılan yasadışı göçün engellenmesi ve sığınmacıların da Avrupa topraklarından uzak tutulması gerektiğini ve bu doğrultuda kararlar aldığı konusunda ip uçları vermiştir.¹¹⁹

Genellikle ülkeler, özellikle Avrupa ülkeleri, "geçici koruma sistemi"ne pek sıcak bakmamaktadırlar. Çünkü ülkelerde yaşanması muhtemel kitlesel sığınma taleplerine özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra çekince ile yaklaşmaktadırlar.

2004 yılında AB tarafından ülkelerin sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla kurulan Frontex, göç gönderen ülkelerle bazı anlaşmalar yapmıştır. İşte bu durum da yukarıdaki iddiayı destekler niteliktedir. Diğer bir dikkat çeken konu, 2013 tarihinden itibaren AB'de AB-EUROSUR ismi verilen bir çeşit uydudan denizleri izleme sistemi kurulmasıdır. Bu sistem ile denizlerden gelen her türlü göçün kontrolünün sağlanması amaçlanmıştır. Sorun şudur ki, yakalanan göçmenlerin nasıl cezalandırılacağı veya tekrar nereye gönderileceği konusunda herhangi bir uygulama

¹¹⁸ Kartal ve Bağcı, **a.g.m.**, s.280

¹¹⁹ Kartal ve Bağcı, **a.g.m.**, s.280

bulunmamaktadır. Buradan hareketle kurulan izleme sisteminin temel amacının Avrupa kıtası ve karasularından göçmenleri uzak tutmak olduğu söylenebilir.¹²⁰

AB'nin düzensiz bir şekilde gerçekleşen insan hareketliliğini engellemesi ve daha çok seçici davranmasından dolayı göç akımlarının tam ortasında bulunan Türkiye'nin de siyasal, toplumsal, yasal ve mali vb. yönlerden bazı sorunlarla karşılaşması ve bu doğrultuda düzenlemeler yapması gerektiği boyutunu açıkça gözler önüne sermektedir.

Genel olarak göç dalgasının dünyanın doğu ve güney bölgelerinden kuzey ve batı bölgelerinin daha gelişmiş ülkelerine doğru meylettiği söylenebilir. Aslında mülteci olarak başvuru alan ilk on ülke Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya, İsveç, İngiltere, Kanada, Belçika, İsviçre, Hollanda ve Avusturya'dır.¹²¹

3.3 Türkiye ve İnsan Hareketliliği

Geçmişten günümüze baktığımızda 1990'lı yıllara kadar Türkiye'den başta Avrupa Devletleri olmak üzere dünyanın neredeyse her ülkesine göç gönderen bir ülke olan Türkiye, 1990'lardan itibaren özellikle coğrafi konumunun ve giderek daha istikrara kavuşan ekonomik, sosyal ve siyasal gibi alanları sayesinde göç alan veya transit geçiş için bir nevi "köprü" olarak kullanılan bir ülke haline gelmiştir. Yine 1990'lar ve özellikle son yıllara bakıldığında Türkiye'ye gelen göç dalgasının eski Sovyetler Birliği, Orta Doğu ve Balkanlar'dan geldiği söylenebilir.¹²² Temeline indiğimizde ise bahsedilen göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebeplerinin başında aynı kökenden gelme ve dolayısıyla Türkçeyi daha kolay öğrenme, aynı veya benzer

¹²⁰ Kartal ve Bağcı, **a.g.m**, s.280

¹²¹ Ahmet İçduygu ve Damla B. Aksel, **Türkiye'de Düzensiz Göç**, Uluslararası Göç Örgütü, 2012, ss.7-9. http://www.turkey.iom.int/documents/IrregularMigration/irregular_migration_turkce.pdf (Erişim) 05 Nisan 2016

¹²² İbrahim Akkaş, "Suriyeli'ler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi", **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, C.5, S.1, 2015, s.107

tarihe sahip olma gibi özelliklerle karşılaşmaktayız. Ayrıca yakın komşularımız olduğu için yol açısından da kolaylık olmakta ve vize alımlarında sıkıntı çıkmamaktadır..

Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan ve bu özel coğrafi konumu neticesinde Türkiye, yakın Asya ülkelerinden ve Orta Doğu'dan gelen göçmenler için hem eşi benzeri bulunmayan bir durak hem de bu kişilerin çoğu zaman yerleştiği bir ülkedir. Başka bir deyişle bir kısım göçmenler Türkiye'yi köprü olarak kullanıp Avrupa topraklarına geçme imkanı bulurken, göçmenlerin bir bölümü de kaçak işçi olarak çalışıp hayatlarını burada devam ettirmeye çalıştıkları için hedef ülke olarak görmektedirler.Yani 20. yüzyıla gelindiğinde görüyoruz ki daha önceki yıllarda kendi vatandaşlarını yurtdışına gönderen bir ülke konumunda olan Türkiye, artık diğer ülkelerden gelen kişilerin tercihi olarak çalışmak ve yaşamak istedikleri bir ülke konumuna gelmiştir. Göç alan bir ülke durumuna gelen Türkiye'de de doğal olarak bu durumun hem ekonomik hem sosyal hem de kültürel açılarından bazı etkileri meydana gelmektedir.

Genel olarak bakıldığında Türkiye'ye yönelik artan düzensiz göç dalgasını belirleyen dört ana unsurdan bahsedebiliriz. İlk olarak; özellikle sınır komşularımızda yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmalar neticesinde o bölgelerde yaşayan insanlarda daha güvenli ve ekonomik açıdan daha istikrarlı bölgelere göç etme isteği uyandırmıştır. İkinci olarak; Türkiye'nin sahip olduğu Asya ve Avrupa kıtası arasındaki özel konumu sayesinde genellikle Kuzey ve Batı bölgelere göç etmek isteyen insanları transit geçiş yapmak için yine Türkiye'ye çekmektedir. Üçüncüsü; Avrupa ülkelerinde uygulanan denetimler ve düzensiz göç hareketleri kontrolleri neticesinde başta Türkiye olmak üzere, göçmenleri Avrupa'ya

sınır olan ülkelere yönlendirmiştir. Dördüncü ve son olarak Türkiye'nin sınır komşularına kıyasla daha istikrarlı olan siyasi ve ekonomik yapısı sayesinde daha iyi şartlar altında yaşamak isteyen göçmenler için çekici duruma gelmektedir. Türkiye'ye gelen üç tip göçmen türünden bahsedebiliriz. Birinci olarak temel amaçları iş bulmak olan ve genellikle Moldova, Romanya gibi Doğu Avrupa ülkelerinden gelen göçmenler. Bu kişilerin genellikle tekstil, inşaat ve tarım gibi alanlarda çalıştırıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca genelde üst sınıf aileler bu ülkelere göçen kişileri evlerinde yardımcı olarak çalıştırmaktadır. Diğer bir çalıştıkları alan ise fuhuş sektörüdür. İkinci türü Orta Doğu, Asya ve Avrupa ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bu bölgelerden gelen göçmenler genellikle yasa dışı bir şekilde ülkeye giriş çıkış yapmakta veya vize ihlalleriyle ülkeden ülkeye geçiş yapmaktadırlar. Burada bahsedilen göçmenlerin niyeti Türkiye'yi köprü olarak kullanmak ve buradan hareketle Avrupa'ya gitme düşüncesinde olanlardır.¹²³ Ülkede kaldıkları süre boyunca hayatlarını devam ettirebilmeleri için yine kaçak bir şekilde çalıştıkları bilinmektedir. Son göçmen türünü ise sığınma talebinde bulunmuş ve onun sonucunu bekleyen veya sığınma talepleri kabul edilmeyen fakat ülkesindeki karışıklıklardan dolayı dönmek istemeyen ve kaçak bir şekilde yaşamlarını devam ettirmek durumunda kalan göçmenler oluşturmaktadır.¹²⁴

3.3.1 Türkiye'de Göç Konusunda Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de bir kişinin sığınma talebinde bulunması veya iltica işlemleri mevzuata bağlı olarak devam ettirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa bölgesinde meydana gelen mülteci hareketleri ve Avrupa devletlerinin bu durumu çözme isteği neticesinde 1951 yılında Cenevre'de imzalanmış ve 1954 yılında

¹²³ İçduygu ve Aksel, **a.g.m**, s.15

¹²⁴ Deniz, **a.g.m**, s.187

yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, Türkiye'nin de sığınmacı ve mültecilere yönelik olarak yürürlüğe koyduğu mevzuatın ana kaynağını oluşturmaktadır.¹²⁵

1961 tarihinde onaylanan Sözleşme'ye göre mülteci, "1 Ocak 1951 tarihinden önce dünya genelinde meydana gelen bazı olaylar neticesinde dili, dini, ırkı veya siyasi görüşünden ötürü can güvenliğinin olmadığını düşünen, başka bir ülkede yaşayan ve korktuğu için yaşadığı ülkenin korumasından faydalanamayan veya faydalanmak istemeyen; ya da ülkesinde yaşanan bazı olaylardan dolayı can güvenliğinin olmadığı gerekçesiyle ülkesine dönmekten korkan veya dönmeyi reddeden kişiler" olarak tanımlanmıştır.¹²⁶

Yukarıda bahsedilen mülteci tanımı zaman geçtikçe yenilenme gereği duyulmuş ve 1967 yılında imzalanan New York Protokolü ile kişilerin barınma hürriyeti ve güvenlik gibi kavramlar da eklenmiştir.¹²⁷

Son durumda sığınmacı tanımı "herhangi bir ülkeye giriş yapan ve orada yaşamak isteyen fakat bu konuyla ilgili olarak yasal bir davranışta bulunmayan veya başvuru yaptığı halde daha bir sonuç alamayan kişiler" olarak; Mülteci ise; "yapılan yasal başvuru neticesinde sığınmacı olarak kabul edilen ve bundan dolayı da yasal haklara sahip olan kişiler" olarak tanımlanmaktadır.¹²⁸

Türkiye, mevzuatına temel oluşturan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'ye başlarda coğrafi çekince ile yaklaştığı için Suriye'den Türkiye'ye yaşanan yoğun iltica hareketine mülteci statüsü verememektedir. Suriye'deki olaylar

¹²⁵ <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Mулtecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf> (Erişim) 05 Nisan 2016

¹²⁶ Ender Canan Eroğlu ve Ruken Taşkıran, "Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, ss.100-109

¹²⁷ İçduygu ve Aksel, **a.g.m**, ss. 16-22

¹²⁸ Ömer Yavuz, **Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 12, S.30, 2015, s.267

başladığından beri Türkiye Hükümeti oradan göç etmek durumunda kalan kişilere sürekli destek vermiş ve toplu bir şekilde göç eden kişileri kabul ederek onlara doğal bir koruma sağlamıştır. Fakat bahsedildiği gibi Türkiye, imzalanan sözleşmeye çekince ile yaklaştığı için yasal bir dayanağı bulunmamaktadır. Suriye'den göç eden kişilere hiç bir yasal hakkı olmayan "misafir" unvanı verilmiştir. Fakat bunun sonucunda da bazı keyfilikler yaşanmıştır. Daha sonra bu kişilere 1994 Yönetmeliğine dayandırılarak "geçici koruma" statüsü verilmiştir. Bu statü 1 yıllıktır, 3 yıla kadar da uzatılabilir. Süre boyunca verilen kişiler koruma altına alınmaktadır.¹²⁹

Türkiye hükümetinin Suriyeli mültecilere uyguladığı ve uygulaması gereken politikalar ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından şöyle belirtilmiştir: "Türkiye tarafından yürürlüğe koyulmuş olan geçici koruma statüsü Suriye'den gelen kişilere yönelik olarak uygulanmaktadır ve kendileri isteyene kadar ülkelerine gitmeleri yönünde herhangi bir talep olmayacaktır. Geçici koruma statüsü kişilerin kimlikleri olmasa bile korunmaya muhtaç olmaları durumunda Suriye'den gelen herkese uygulanır."¹³⁰

3.3.2 Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması

"Geri Kabul Anlaşmaları" (GKA) AB üyesi ülkelerle, AB'ye yönelik düzensiz göçe "kaynak" ya da "köprü" olan devletlerle imzalanmakta ve bu anlaşmalara taraf olan devletler de kendi topraklarından geçerek AB ülkelerinden birine ulaşan kişileri "geri kabul etmekle" yükümlü olmaktadır.¹³¹

¹²⁹ Yavuz, **a.g.m**, ss.270-272

¹³⁰ Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler,

http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf (Erişim) 06 Nisan 2016

¹³¹ <http://www.ihop.org.tr/category/ih-aglari/c48-muelteci-haklar/> (Erişim) 10 Mayıs 2016

2011 yılı Şubat ayında müzakereleri tamamlanan ve 16 Aralık 2013 tarihinde Ankara'da imzalanan "Geri Kabul Anlaşması", bu tarihten 3 yıl sonra yani 2016 yılında tüm unsurlarıyla yürürlüğe girmiştir.¹³²

Geri Kabul Anlaşması, AB tarafından dünya üzerinde 17 devlet ile imzalanmıştır. Genel olarak bakıldığında da ufak tefek farklılıklar olsa da içeriklerinin aynı olduğu söylenebilir.

AB ülkeleri tarafından ülke sınırlarını korumak, düzensiz ve yasa dışı göç ile mücadele etmek ve "AB ülkeleri sınırları içerisinde istenmeyen kişileri kolayca ülkeden çıkartmak"¹³³ adına uyguladıkları bir mekanizmadır. Bunların sağlanabilmesi için de, "kaynak" ve "köprü" ülkelere, düzensiz göçü yönetmelerine katkı sağlamak için mali ve teknik konularda yardım sağlamanın yanı sıra AB'ye yasal göç olanakları ve "vize kolaylığı" gibi yan araçlarla desteklenmiştir.¹³⁴

3.4 Suriye'deki Çatışmalar

Hepimizin yakın tarihte gördüğü gibi özellikle Ortadoğu ülkelerinde başlayan toplumsal ayaklanmalar "Arap Baharı" olarak tarihe geçmiştir. İlk olarak Mısır'da başlamış ve daha sonra Libya, Tunus, Yemen, Bahreyn, Cezayir ve son olarak da Suriye'de devam etmiştir. Neticede binlerce insan ölmüş, bir çoğu ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır.

Mart 2011 tarihinde yakın sınır komşumuz Suriye'ye de sığınan bu ayaklanmalarda Suriye muhalefeti BAAS/Esed rejimini devirmek için harekete geçmiş ve silahlı çatışma başlatmıştır. Doğal olarak Türkiye'nin sınır komşusunda yaşanan bu çatışmalardan yine Türkiye'nin etkilenmemesi düşünülemezdi. Nitekim

¹³² İlke Göçmen, "Türkiye İle Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C.13, S.2, 2014, s.22

¹³³ Göçmen, *a.g.m.*, s.26

¹³⁴ Göçmen, *a.g.m.*, ss.29-33

savaşın başlamasıyla ülkesini terk eden insanlar sınıra dayanmış ve sınırı geçerek Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye hükümeti ise bu insanlara karşı "Açık Kapı" politikası izlemiş ve bu kapsamda bölgeden gelen kişilerin yaşayabilmeleri için onlara barınmaları için bazı illerimizde çadır ve konteynır kentler kurulmuştur. "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden(GİGM) güncel olarak alınan verilere göre, Türkiye sınırları içerisinde kayıtlı 2.733.284 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bu sayının yaklaşık % 10'u (272.670) değişik illere dağılmış 26 barınma merkezinde misafir edilmektedir. 2.460.614 kişi ise 81 ilin tamamına değişik miktarlarda dağılmış durumdadır. En fazla sığınmacı barındıran ilk dört ilimiz; Şanlıurfa(399.481), İstanbul(391.698), Hatay(386.313) ve Gaziantep(324.827) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dört ilin haricinde Adana(148.788), Mersin(137.407) ve Kilis(128.539) üzerinde sığınmacı barındırmaktadır."¹³⁵

Suriye'de gerçekleşen iç savaş neticesinde milyonlarca kişi ülkesinden kaçmak zorunda kalmışlardır. Türkiye'ye gelenler "kitlesel sığınma" çerçevesi altında değerlendirilmiş ve "geçici koruma ilkesi" temelinde Türkiye'de yine Türk hükümetinin belirlediği yerlerde misafir edilmektedirler. Uygulamada ise bu durum esnek bir yapıya dönüşmüştür. Çünkü kamplara gelen ailelerin erkekleri ailelerini yerleştirdikten sonra tekrar ülkelerine dönüp savaşa katılabilmektedirler. İşte bu durum "mülteci yerleştirme politikası"na aykırı olmaktadır.¹³⁶ Çünkü bir mültecinin savaşın herhangi bir kolunda fiili olarak bulunmaması gerekmektedir. Türkiye'nin uyguladığı "açık kapı politikası" neticesinde insanların gidip gelmeleri kolaylaşmıştır.

¹³⁵ Tahsin Şensoy, **Sığınmacı Varlığının Sosyo-Ekonomik Maliyeti**, <http://gusam.org/2016/03/12/siginmaci-varliginin-sosyoekonomik-maliyeti/> (Erişim) 10 Mayıs 2016

¹³⁶ Özkan Yıldız, "Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı", **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, C. 16, S. 1, 2013, s.146

Türkiye Suriyeli mültecilere yeni çevreye uyum için söz konusu politikada bir nevi "hoşgörü politikası" izleyerek bazı adımlar atmıştır. Mesela Türkiye'ye pasaportu ile sığınan kişiler eğer kamplarda yaşamak istemezlerse bir yıl süreyle şehirlerde yaşayabilmektedirler. Buna ek olarak sağlık imkanları açısından tedavi ve ilaç hizmetlerinden de faydalanabilmektedirler.

3.4.1 Suriye'den Gelen Göç ve Güvenlik

İlkel toplumlardan modern toplumlara kadar insanların temelde ihtiyaç duyduğu ve bunun neticesinde politikalar geliştirip önlemler aldığı temel konu toplumsal düzendir. Toplumların da yaşamlarını ve faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için güvenli bir ortama ihtiyaç vardır. Devletin ana sorumluluklarından biri tüm vatandaşlarının canlarını ve sahip oldukları mallarını korumaktır. Çünkü devletin vatandaşlarına yönelik geliştireceği güvenlik politikaları, bireyin hem günlük yaşantısını hem de geleceğini etkilemektedir.

Ortadoğu bölgesinde bulunan ekonomik, sosyal, siyasi istikrarsızlık ve çatışma ortamı, Türkiye'nin sınır güvenliğine tehditler oluşturmuştur. Terör örgütleri olarak bilinen PKK, PYD, DAİŞ gibi örgütler, Türkiye sınırlarında kaçakçılık, terörist eylemler gibi faaliyetler yürüterek Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğine fazlaca zarar vermişlerdir.¹³⁷ "Açık Kapı Politikası"nın uygulandığı bu ortamda PKK ve DAİŞ silah ve mühimmat teminini sınır içerisine kolay bir şekilde getirebilmektedir.¹³⁸ Ancak terör örgütleri ülkeye girecek diye masum Suriye halkının sınırlar kapatılarak ülkeye alınmaması bazı Avrupa devletlerinin yaptığı gibi Suriyeli halkı kaderleriyle baş başa bırakmak bir "insanlık suçu" olurdu. Burada

¹³⁷ Osman Ağır ve Murat Sezik, "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", **Birey ve Toplum Dergisi**, C.5, S.9, 2015, s.107

¹³⁸ Ağır ve Sezik, **a.g.m**, s.107

Türkiye'nin sınır bölgesinde yaşanan bazı güvenlik sorunları ele alınırken uygulanan "açık kapı politikası"nın yanlış olduğu savunulmamakta, tam tersi bu politikanın aslında insani nedenlerden ötürü ortaya koyulduğu ve uzun dönemde olumlu sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir.¹³⁹

Kamplarda, AFAD koordinesinde kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin de desteğiyle yardım faaliyetleri yürütülmektedir. Kamplarda daha "insani" bir hayat sürebilmeleri için aile başına sanal para yüklü kartlar verilmekte ve yine kamplarda bulunan marketlerden alışveriş yapmaları sağlanmaktadır.¹⁴⁰ Sağlık ihtiyaçları ise yine kamp içerisinde bulunan sağlık kuruluşlarında yapılmakta ve gerek görüldüğü takdirde büyük hastaneye sevkleri yapılmaktadır. Tüm bu olumlu gelişmeler neticesinde bazı güvenlik sorunları da meydana gelebilmektedir. Örneğin, uzun süre kalan bazı aileler farklı etnik kökenlere sahip diğer ailelerle sorunlar yaşayabilmektedirler.¹⁴¹

3.5 Mültecilerin Sağlık Konusunda Yaşadıkları Sıkıntılar

İnsanlar savaş veya ülkelerinde meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle ülkelerini terk etmek durumunda kalabilirler. Tüm bunlara ek olarak göç ettikleri ülkede de uygun olmayan yaşam koşullarına maruz kalarak hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi bu insanlar yaşamlarını genelde çadır veya konteynırlarda devam ettirmektedirler. Fakat bu yaşanan ortamlar hastalıklar ve dış etkenlere karşı korunaklı ortamlar olmadıkları için hastalıklara yönelik olarak da açıkça davetiye çıkartabilmektedir. Bunların yanı sıra bu gibi geçici olarak kurulan toplu yaşam yerlerinde su ve kanalizasyon gibi

¹³⁹ Ağır ve Sezik, **a.g.m.**, ss.107-108

¹⁴⁰ AFAD 2013 Raporu, ss.25-35

¹⁴¹ Derya Kap, "Suriyeli Mülteciler:Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları", **Akademik Perspektif**, Aralık 2014, ss.20-33

altyapı hizmetleri de yetersiz olduğundan dolayı hastalıklar iyice ciddi bir hal alabilmektedir. Tüm bunlar neticesinde genelde mültecilerin karşılaştıkları sağlık sorunları aşağıdaki gibidir;

- Beslenme bozuklukları,
- Çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri,
- Anemi,
- İshal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları gibi bulaşıcı hastalıklar,
- Fiziksel şiddet ve buna bağlı yaralanmalar,
- Cinsel istismar,
- Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar,
- İstenmeyen gebelikler, riskli gebelikler,
- Düşükler, doğum komplikasyonları,
- Kronik hastalıklar,
- Depresyon, kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları ve post-travmatik stres bozukluğu başta olmak üzere ruhsal sorunlar,
- Dış sağlığı sorunları¹⁴²

Mültecilerin yaşadıkları ortamların uygunsuzluğu hastalıklara davetiye çıkartmasının yanı sıra var olan hastalıkların da iyileşme süreçlerini uzatmaktadır.

Mültecilere sağlık hizmeti sunulmasının önündeki en temel engel yasal veya fiziki engellerden dolayı bu kişilerin sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluklar çekilmesidir. Bununla birlikte az sayıdaki sağlık personeli, özellikle dillerin farklı oluşu, başka bir sağlık sistemine ayak uyduramama gibi durumlar Türkiye'deki mültecilerin sağlık imkanlarına ulaşmalarını ve yararlanmalarını engelleyebilmektedir."¹⁴³Buna ek olarak mültecilerin bulunduğu ülkedeki personelin de yasal haklar ve gereksinimler konusunda bilgisinin yetersiz olması karşılaşılan başka bir sorundur.

¹⁴² Cüneyt Çalışkan ve Hilal Özcebe, "Afetlerde Enfeksiyon Hastalıkları Salgınları ve Kontrol Önlemleri", TAF **Preventive Medicine Bulletin**, 12(5), 2013, s.585

¹⁴³ Özge Karadağ ve Kerim Hakan Altıntaş, "Mülteciler ve Sağlık", TAF **Preventive Medicine Bulletin**, 9(1), 2010, ss.55-56

Tüm bu verilen bilgiler ışığında aynı durumun Suriye'den gelen mültecilerle aynı olduğu söylenebilir. Çoğu mülteci yeterli seviyede barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve bunun neticesinde açlık, yoksulluk ve hastalıklarla mücadele etmektedir. Örneğin, Türkiye'de 2012 yılında yapılan bir araştırmaya göre yaklaşık olarak 350 kişide kızamık hastalığına rastlanılmışken, yaşanan yoğun göç sonrası bu sayıda neredeyse 20 katlık bir artış yaşanmıştır. Konaklamaları için kurulan kamplardaki bir sağlık araştırmasına göre ise mülteciler kızamık hastalığıyla birlikte tüberküloz ve derilerinde döküntü, kaşıntı gibi şikayetlerinin olduğu çeşitli hastalıklar da yaşamaktadırlar.¹⁴⁴

3.6 Mültecilere Yönelik Sağlık Yardımlarının Temelleri

Öncelikle belirtmek gerekir ki, sağlık hakkı her bireyin ulaşması gereken ve insan olduğundan dolayı sahip olduğu temel bir haktır. Literatürde ve uygulamada hak kavramı, insan hakları ve sosyal haklar olarak kategorileştirilmektedir. Bu kategorileştirmeye göre "insan haklarını oluşturan haklar medeni ve siyasi haklardır, insan haklarından bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken hak ise sosyal haklar olmalıdır."¹⁴⁵

Savaşlar ve iç karışıklıklar sebebiyle bir çok ülkede çok sayıda insan ne yazık ki "insanlığa" yakışır bir şekilde yaşayamamaktadır. İşte sosyal haklar zarardan daha az etkilenebilmesi için önem arz eden bir kavramdır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler (BM) üyeleri bir araya gelerek savaşın insanlar üzerinde yaşattığı olumsuz duygu ve düşünceleri yok edebilme yoluna gitmişlerdir. Bunun neticesinde de "Sosyal ve Kültürel Haklar, İnsan Hakları, Ekonomik Haklar"

¹⁴⁴ Ayşe Çiçek Korkmaz, **Sığınmacıların Sağlık ve Hemşirelik Hizmetlerine Yarattığı Sorunlar**, Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, C.1, S.1, 2014, ss.38-40

¹⁴⁵ Yavuz, **a.g.m**, s.269

vb konular da ele alınmıştır. Bunun neticesinde 1948 senesinde “İnsan Hakları Evrensel Bildirisi” ve 1966 senesinde “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi” kabul edilmiştir.¹⁴⁶

Günümüzde bir bireyin temelde sahip olduğu haklar yaşama hakkından gelmektedir. Yani bir kişinin diğer hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi için yaşama hakkından gelen haklarını iyi kullanabilmesine bağlıdır. İşte bu noktada bireyin sağlıklı bir hayat sürebilmesini garantileyen sağlık hakkı kişinin yaşam haklarının bir parçasıdır. Dolayısıyla devletlerin ve bu devletleri oluşturan insanların temel ve ortak amaçları insanlara sunulan sağlık hizmetlerini korumak ve daha iyiye doğru yükselmesini sağlamak ve herkesin daha iyi sağlık imkanlarından yararlanabildiği bir dünyada yaşamasını sağlamaktır. İşte bundan dolayı kişilerin sahip oldukları sağlık hakkı, insanın insan gibi yaşayabilmesi açısından bir sosyal devletin sunması gereken en önemli özelliklerinden sadece bir tanesidir.¹⁴⁷

Bireyin sahip olması gereken sağlık hakkı ulusal ve uluslararası belgelerde de oy birliği ile onaylanan bir haktır. Kronolojik olarak bakıldığında ilk kez İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin 25. maddesinin 1. fıkrasında “tüm kişilerin hem kendisi hem de ailesi için yiyecek, kıyafet, konaklanacak yer gibi temel hizmetler başta olmak üzere sağlık ve refah hizmetlerini kolayca kullanabileceği ve en üst seviyeye ulaştırma” hakkı olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁸ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme baktığımızda da yine kişinin sahip olması gereken temel haklardan biri olarak sağlık hakkı görülmüş ve detaylı bir düzenlemeden geçirilmiştir. Bu sözleşmeyi imzalayan devletler, “her bir bireyin

¹⁴⁶ Yavuz, **a.g.m**, s.270

¹⁴⁷ Cem Ergun ve Ayşe Dericioğulları Ergun, "Dönüşüm mü, Piyasalaştırma mı? Türkiye’de Sağlıkta Dönüşüm Programı Üzerine Bir Tartışma", **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, C. 4, S. 8,2010, ss.34-36,

¹⁴⁸ Yavuz, **a.g.m**, s.270

sahip olması gereken her türlü fiziksel ve zihinsel sağlık hakları olduğunu” kabul ederler.¹⁴⁹

Küreselleşmeyle birlikte sağlık hakkının yapısı ve kapsamı da genişlemiştir. Bu doğrultuda sağlık hakkına ait üç temel haktan bahsedebiliriz. Birincisi önleyici ya da koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkıdır. "Önleyici ve koruyucu sağlık hizmetleri, kişilerin sağlıklarının bozulmasına yönelik tedbirler almak ve önlemektir." Yaşam standartlarına uygun konaklama hizmetlerinin sağlanması, vücudun ihtiyacı kadar gıda alımı ve temiz su sağlanması, hastalıklardan korunabilmek için aşılama yöntemi gibi özellikler hastalıkları önleme konusunda önemlidir. İkincisi, sağlık hakkı ve tıbbi açıdan önemli olan kaynaklara ulaşabilme hakkı olarak belirtilebilir. Bu hakkın kapsamında acil durumlar söz konusu olduğunda halka yönelik olması gereken alt yapının sağlanması, yine halkın sağlığı için zorunlu olan bazı tıbbi gereçlerin ve ilaçların sağlanması, tüm halkı kapsayıcı ve herkesin kolay bir şekilde ulaşabileceği şekilde sağlık hizmetlerinin sunumunun artırılması gibi hizmetler bu hakka örnek teşkil edebilir. Üçüncü ve son hak ise, tıbbi açıdan sistemden bulunan kayıtların gizli tutulması, aile doktorunu seçme gibi sağlık haklarını sağlayan kişilere karşı kullanılacak durumlardır.¹⁵⁰

3.7 Suriyeli Mülteciler ve Sağlık

Önceki bölümlerde de değinildiği üzere Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik çeşitli illerde çadır kentler ve konteynir kentler kurulmuştur. AFAD öncülüğünde de imkanlar doğrultusunda mültecilerin ihtiyaçlarının karşılandığını belirtmiştik. Fakat mülteciler kendilerine kurulan bu kentlerde yaşamak yerine Türkiye'nin hemen hemen her iline dağılmışlardır. Toplu barınma merkezlerinde

¹⁴⁹ Yavuz, a.g.m, s.270

¹⁵⁰ http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/hashak/hh_yonetmelik.asp (Erişim) 25 Mart 2016

yaşayan mülteciler barınma, su, yiyecek gibi imkanlar doğrultusunda sağlık kuruluşlarının hizmetlerinden faydalanırken, ne yazık ki, bu alanın dışında kalmayı tercih eden mültecilere ise yeterli seviyede ulaşılamamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan vatandaşlarının sağlık güvenliğini koruyabilmek için bazı tedbirler de almıştır. Koruyucu sağlık hizmetlerinin önemli bir parçasını aşılama uygulaması oluşturmaktadır. Özellikle rutin aşıları tamamlanmamış kişiler hem Suriyeliler hem de Türkiye halkı açısından bulaşıcı hastalıklar yönünden bir tehdit oluşturabilmektedir. Bu çerçevede özellikle Suriyeli çocuklara bulaşıcı hastalıklara yönelik aşılar uygulanmaktadır. Fakat Suriye'den göç eden ve kamp dışında yaşayan yaklaşık olarak nüfusun %40 lık bölümüne, ne yazık ki, aşılama yapılamamaktadır.¹⁵¹

Kişilerin tıbbi kaynaklara kolay erişebilir olması sağlık hakkının ikinci aşaması olarak nitelendirilir. Bu kapsamda acil bir durum söz konusu olduğunda halka sunulacak olan acil sağlık hizmetleri, vatandaşların tümünü kapsayacak şekilde sağlık tesislerinin kurulması, sağlık alanında sunulan hizmetlere ve tıbbi gereçlere ulaşımın kolaylaştırılması gibi özellikler de bu grubun içerisinde yer alan sağlık yardımlarıdır. Güney Doğu bölgesinde kurulan mültecilere yönelik konaklama hizmeti veren çadır kentlerde sağlık hizmeti verilmektedir. Yine mültecilerin sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliğinin sağlanması için geçici olarak sahra hastaneleri kurulmuştur. Sağlık merkezlerinin toplamında mültecilere hizmet vermek üzere yaklaşık olarak %15'lik bölümünü arap kökenli doktorların oluşturduğu toplam 100 doktor, 280 sağlık personeli ve 20 ambulans bulunmaktadır.¹⁵² Yine kamplara kurulmuş olan sağlık yerleşkelerinde yaklaşık olarak 63 bin ameliyat, 18 bin 800

¹⁵¹ AFAD 2014(b), <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikListele1.aspx?ID=16>, (Erişim) 07 Nisan 2016

¹⁵² AFAD 2014(a), **Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik**, Ankara

doğum gerçekleştirilmiş, 4 milyona yakın birinci basamak sağlık hizmeti verilmiştir.¹⁵³

Aslında kamplarda yaşayan mültecilere bir şekilde temel gereksinim olan sağlık hizmetlerinin ücretsiz olarak verildiğini söylemek mümkün. Peki kamp dışında yaşayanlar? Bu kişilerin sağlık hizmetlerine ulaşmada bir takım zorluklar çıktıklarını ve bunun üzerine de 18 Ocak 2013 tarihinde AFAD tarafından bir genelge yayınlanarak kamp dışında yaşayan mültecilerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabileceği duyurulmuştur. Yayınlanan bu genelge belirlenen 10 ildeki sağlık kurum ve kuruluşlarına başvurdukları takdirde mültecilerin burada her türlü sağlık sorunlarının çözülebileceğini ve tıbbi açıdan da ilaç desteği sağlanabileceği gibi durumları içermekte ve AFAD'ın da tüm masrafları karşılayacağı bildirilmektedir. Bu genelgenin ilk etapta yetersiz olduğu söylenebilir çünkü sadece 10 il ile kısıtlanmıştır. Oysa ki mülteciler Türkiye'nin dört bir yerine dağılmışlardır. İşte bu nedenle 9 Eylül 2013 tarihinde AFAD yeni bir genelge yayınlamak söz konusu uygulamanın Türkiye'deki 81 ili kapsadığı ilan etmiştir. Yeni uygulama ile Suriyeli bir mülteci herhangi bir sebepten ötürü sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyarsa herhangi bir ile gidip tedavi olabilecektir. Alınan hizmetin faturası da kurumun bulunduğu ilin valiliği tarafından karşılanacaktır.¹⁵⁴ Her ne kadar Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanması ile ilgili düzenleme yapılmış olsa da uygulamada özellikle bazı illerdeki mültecilerin sağlık hizmetine ulaşmadaki zorlukların devam ettiği görülmektedir.

¹⁵³ AFAD 2014(a)

¹⁵⁴ <http://www.tkhk.gov.tr/Dosyalar/6eeb9938335c4686ba48920ffed18a91.pdf>, (Erişim) 5 Mayıs 2016.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar devletlerin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan varlıklarını devam ettirebilmeleri için her türlü yola başvurduklarını görüyoruz. Tarihsel olarak bakıldığında devletler yaşanan kitlesel hastalıkları sadece bir "hastalık" olarak görseler ve her ne kadar isimlendiremeseler de aslında kendileri ve devletin bekası için bir güvenlik tehdidi hissetmişlerdir. Ükelere giriş çıkışlar en basit şekliyle ticaretle bile olsa bir hastalık söz konusu olduğunda hemen önlemler almaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda geçmişten beri kullandıkları en önemli yöntem olan karantina yöntemini görüyoruz. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanılan aşılama yöntemi ise bir başka önemli yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Modern dönemde ve günümüzde devletlerin sığınmacı, mülteci ve kitlesel göç meselelerine bakış açılarını belirttik. Devletler bu yönde de "kendilerine göre" önlemler almışlar ve bir şekilde vatandaşlarını ve devletlerini koruma yönüne gitmişlerdir.

Bizim için önemli olan konu ise Suriyeliler meselesidir. Genel olarak baktığımızda Suriye'de yaşanan iç karışıklıkların sonlanması ve siyasi ve ekonomik açıdan istikrarın tekrar sağlanması kısa vadede biraz zor görünmektedir. Bu nedenle Suriye'nin sınır komşusu ve halkın destekçisi olan Türkiye'nin yaşanabilecek daha fazla göç için sağlık, konaklama, gıda, temiz su gibi temel insani gereksinimleri karşılamak için yeni planlar veya yeni adımlar atması beklenmektedir. Diğer taraftan Suriye'den gelen mültecilerin sorunlarının yine Suriye'de veya bölgeye yakın bir yerde çözüme kavuşturulması temel hedef haline getirilmelidir. Bu nedenle Türkiye'ye göç eden mültecilerin devamlı kabul edilmesinin yerine sınırda oluşturulacak yeni bir geçici kampta yaşamaları gerekmektedir. Çünkü başka bir

açından bakıldığında aslında bu insanların Türkiye'ye göç ettiklerinde yaşadıkları sorunların bitmediğini veya bir çözüme kavuşturulamadığını, tam tersi sorunlarının daha da çoğalarak ekonomik, sosyal , kültürel ve siyasal açılardan da sorunlar ortaya çıkardığını görmekteyiz.

Türkiye, Suriyelilerin insan olmaktan dolayı sahip olduğu hakları göz önünde bulundurarak, her türlü imkanı sunabilmek adına 10 ilde kamplar kurmuş ve yardımlar yapmıştır. Dolayısıyla devletin kurduğu kamplarda yaşayan mültecilerin başta sağlık imkanları olmak üzere diğer imkanlardan da yararlandıklarını söylemek mümkün. Fakat kamplardan "daha iyi yaşam" için çıkış yapıp farklı illere dağılan ve oralarda yaşamaya çalışan mülteciler için aynı durum söz konusu değildir. Kampların dışında illere dağılmış bir şekilde yaşayan mültecilerin büyük bir kısmı kendilerine uygun bir ortamda kalamamakta, temizlik, temiz su, yemek ve yemek yapmak için kullanılan gereçlerden yoksun bir şekilde yaşamaktadırlar. Kamp dışında yaşamak durumunda kalan mültecilerin bir kısmı güvenlik açısından da sorun oluşturabilmekte, bazı örgütler tarafından çok küçük şeyler karşılığında kandırılıp kullanılabilirler. Tüm bu sebepler bir araya getirildiğinde farklı illerde yaşayan mültecilerin neden kamplarda yaşaması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Sağlık hakkı ulusal ve uluslararası belgelerle güvence altına alınmış, kişinin yaşam haklarından birisidir. Devlet hem kendi vatandaşına hem de yerinden edilmiş bu kişilere sağlık imkanlarını sunmakla görevlidir. İşte devletin bu görevini yerine getirmesinin "sağlık tesisinin varlığı ve bu sağlık tesislerine ulaşılabilirliğin sağlanması"¹⁵⁵ olmak üzere iki temel ölçütü bulunmaktadır. Aslında bu iki ölçüt Suriyeli mülteciler açısından değerlendirilirken kamplarda yaşayan mülteciler ve

¹⁵⁵ Yavuz, a.g.m, s.278

kamp dışında yaşıyan mülteciler olarak değeriendirilmelidir. Kamplarda yaşıyan mülteciler için imkanlara daha rahat ulaşabilmeleri için Türk-Arap işbirliği ile hastaneler kurulmuş ve sağlık hizmetlerinin "iyi düzeyde" sağlandığı söylenebilir. AFAD tarafından yayınlanan genelge ile aslında kamp dışındaki mültecilere de sağlık imkanları sunulmuş durumdadır. Aslında bu noktada belirtmek gerekir ki devletin kendi vatandaşlarına sağladığı sağlık hizmetleri Suriyeli mültecilere sağlanan sağlık hizmetinden daha az seviyede olmamalıdır. Türk vatandaşı herhangi bir özel sağlık kuruluşuna gittiğinde ücret ödemek zorunda kalırken, Suriyeli mültecinin sağlık giderleri valilik tarafından karşılanmaktadır. İşte bu durum genel çerçevede ve uzun zamanlı olarak düşünöldüğünde Türkiye halkının Suriyeli mültecilere karşı bakış açılarını değıştirerek kin duygusuna dönüşebileceği gibi toplumsal olarak yürütölen işbirliğine zarar verebilecek türde bir duruma dönüşebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Arı, T. (2006) **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Ayar, M. (2007) **Osmanlı Devletinde Kolera İstanbul Örneği (1892-1895)**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Bagby, L. (2002). **Political Thought**, Toronto: Wadsworths/Thomson Learning Publication
- Barnett, T. (2004) **Pentagon's New Map: The Military in the 21st Century**, New York: Berkley Books.
- Birdişi, F. (2014). **Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik**, Ankara:Seçkin.
- Brown, C. ve Ainley, K. (2007). **Uluslararası İlişkileri Anlamak**, İstanbul: Yayınodası
- Carr, E. H.(1964). **The Twenty Years Crisis**, Newyork: Palgrave Mcmillan
- Durbak, C. K. ve Strauss, C. M. (2005) "**Securing a Healtier World**", **Human and Environmental Security-An Agenda dor Change**, Dodds F. ve Pippard T. (Ed.) London: Earthscan
- Frederik, J. ve Arends, M, (2012). **Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: Avrupa Geleneğinde "Güvenlik" Kavramı**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınlar.ı
- Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle For Power and Peace**. New York: Knopf, 1967, ss. 31-32
- Hays, J. N. (2005) **Epidemics and Pandemics,Their Impacts on Human History**, California, ABC-CLIO.

- Hays, J. N. (2010) **The Burdens of Disease**, Rutgers University Press, USA
- Hough, P. (2004) **Understanding Global Security**, London: Routledge.
- Karabulut, B. (2011) **Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi:II, Güvenlik**, Ankara: Barış Kitabevi.
- Kardaş, T. (2007) **Güvenlik: Kimin Güvenliği ve Nasıl? Uluslararası Politikayı Anlamak "Ulus Devlet'ten Küreselleşmeye"**, Zeynep Dağı (Der.), İstanbul: Alfa
- Kerr, P. (2003) **The Evolving Dialectic Between State-Centric and Human Centric Security**, Australia: Australian National University.
- Kerr, P. Colins, A. (Ed.) **Human Security**, Oxford University Press.
- Kolata, G. (2000) **Flu: The Story of The Great Influenza Pandemic of 1918 and The Search For The Virus That Caused It**, Londra: Palgrave MacMillan.
- Larsson, T. (2001) **The Race to the Top: The Real Story of Globalization**, D.C.: Cato Institute
- Lowry, H. W. (1995) **Pushing the Stone Uphill: The Impact of Bubonic Plague on Ottoman Society in the Fifteenth and Sixteenth Centuries**, Osmanlı Araştırmaları 23
- Özlük, E. (2007) **"Feminist Yaklaşım", Uluslararası İlişkiler Giriş, Kavram ve Teoriler**, Haydar Çakmak (Ed.), Ankara: Platin Yayınları.
- Porter, S. (2009) **The Great Plague**, Amberley Publishing, Great Britain.
- Sandıklı, A. (2012) **Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**, İstanbul: Bilgesam.
- Sheehan, M. (1996) **Balance of Power**, Routledge, UK.
- Smith, T. W. (1999) **History and International Relations**, Routledge, UK.

- Steans, J. Pettiford, L. and Diez, T. (2005) **Introduction to International Relations Perspectives and Themes**, Essex-England, Pearson, Harlow: Pearson.
- Stoessinger, J. G. (2010) **Why Nations Go to War?**, Wadsworth Publishing
- Terriff, T. Croft, S, James, L. and Morgan, P. M. (1999) **Security Studies Today**, USA: Polity Press.
- Tümer, A. (2015) "AIDS Nedir? Dünyada ve Türkiye'de HIV ve AIDS", **Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi**, Ankara.
- Waltz, K. (1954) **Man, the State and War: A Theoretical Analysis**, New York: Columbia University Press.
- Wolfers, A. (1952) **National Security:As an Ambiguous Symbol**, Academy of Political Science Pub.
- Wray, S. K. (2009) **Communities and Crisis**, Brill, Netherlands
- Wright, Q. Wright, L. L. (1942) **A Study of War**, University of Chicago Press,
- Yıldırım, N. (1995) "**Salgınlar**" Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 6.Cilt, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul
- Yıldırım, N. (2010) **İstanbul'un Sağlık Tarihi: Sağlık Teşkilatı-Salgınlar Bulaşıcı Hastalıklar ve Mücadele Koruyucu Sağlık Kurumları-Hastaneler-Tıp Eğitimi**, Kültür Başkenti Ajansı, İstanbul
- Yılmaz, C. Yılmaz, N. (2006) **Osmanlılarda Sağlık**, 2. Cilt, Biofarma, İstanbul.

MAKALELER

- Ağır, O. ve Sezik, M. (2015) "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", **Birey ve Toplum Dergisi**, 5 (9)
- Ak, M. "19. Yüzyılda Antalya'da Kolera Salgını", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 4 (17)
- Akkaş, İ. (2015) "Suriyeli'ler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadeles"i, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, 5(1)
- Baylis, J. (2008) "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 5(18)
- Bellamy, A. and Mcdonald, M.(2004) "Securing International Society: Towards an English School Discourse of Security", **Australian Journal of Political Science**, 39 (2)
- Brauch, H. G. (2008) "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 5 (18)
- Çalışkan, C. ve Özcebe, H. (2013) "Afetlerde Enfeksiyon Hastalıkları Salgınları ve Kontrol Önlemleri", **TAF Preventive Medicine Bulletin**, 12(5)
- Deniz, T. (2014) "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", **TSA Dergisi**, 18 (1)
- Dunne, T. ve Wheeler, J. N. (2004)" 'We the Peoples': Contending Discourses of Security in Human Rights Theory and Practice", **International Relations**, 18 (1)
- Ergun, C. ve Dericioğulları Ergun, A. (2010) "Dönüşüm mü, Piyasalaştırma mı? Türkiye'de Sağlıkta Dönüşüm Programı Üzerine Bir Tartışma", **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, 4 (8)

- Eroğlu, E. C. ve Taşkıran, R. (2002) "Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, (1)
- Genç, Ö. (2011) "Kara Ölüm:1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa'sına Etkileri", **Tarih Okulu Dergisi**, (10)
- Göçmen, İ. (2014) "Türkiye İle Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, 13 (2)
- Kap, D. (2014) "Suriyeli Mülteciler:Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları", **Akademik Perspektif**, 35 (1)
- Kara, A. (2010) "Domuz Gribi", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, 53 (1)
- Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2010) "Mülteciler ve Sağlık", **TAF Preventive Medicine Bulletin**, 9(1)
- Kartal, B. ve Bağcı, E. (2014) "Türkiye'ye Yönelik Mülteci Ve Sığınmacı Hareketleri", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 12 (2)
- Korkmaz, A. Ç. (2014) "Sığınmacıların Sağlık ve Hemşirelik Hizmetlerine Yarattığı Sorunlar", **Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi**, 1 (1)
- Kurubaş, E. (2012) "Uluslararası İlişkiler Düşüncesi Ve Dünya Politikasında Değişimi Anlamak", **KKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 2 (1)
- Mabee, B. (2003) "Security Studies and the 'Security State ': Provision in Historical Context", **International Relations**, 17 (2)
- Neufeld, M. (2004) "Pitfalls of Emancipation and Discourses of Security: Reflections on Canada's 'Security with a Human Face'", **International Relations**, 18 (1)
- Potter, C. W. (2001) "A History of İnfluenza", **Journal of Applied Microbiology**, 91 (4)

- Saltoğlu, N. Balkan, İ. İ. (2010) "H1N1 Klinik Görünümler", **Ankem Dergisi**, (24)
- Stritzel, H. (2007) "Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond", **European Journal of International Relations**, 13.
- Topakkaya, A. (2008) "Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx'ı Yeniden Okumak", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1(3)
- Wendt, A. (1992) "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", **International Organization**, 46 (2)
- Wilkinson, C. (2007) "The Copenhagen School on Tour in Kyrgyzstan: Is Securitization Theory Useable Outside Europe", **Security Dialogue**, 38 (1)
- Wilkinson, C. (2007) "The Copenhagen School on Tour in Kyrgyzstan: Is Securitization Theory Useable Outside Europe?", **Security Dialogue**, 38 (1)
- Yavuz, Ö. (2015) "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12 (30)
- Yıldırım, N. (2006) "Su ile Gelen Ölüm Kolera ve İstanbul Suları", **Toplumsal Tarih Dergisi**, 25 (145), İstanbul
- Yıldız, Ö. (2013) "Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı", **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, 16 (1)
- Yolun, M. (2012) **İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerine Etkileri**, Adıyaman Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Tezi

İNTERNET SİTELERİ

- AFAD 2014(a), **Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik**, Ankara
- AFAD 2014(b), <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikListele1.aspx?ID=16>, adresinden 07 Nisan 2016 tarihinde erişildi.
- Arda, B. ve Acıduman, A. (2012) " Last Tango of the “Sick Man of Europe” with the Spanish Lady", **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/36/1932/20240.pdf> adresinden 9 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- Clausewitz, C. V. (1976) **On War** , Princeton: Princeton University Press <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/index.html> adresinden 02.01.2015 tarihinde erişildi.
- Collins Dictionary, <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/security>, adresinden 08.12.2015 tarihinde erişildi.
- Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs267/en/> adresinden 01.03.2016 tarihinde erişildi.
- Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs267/en/> adresinden 01.03.2016 tarihinde erişildi.
- Dünya Sağlık Örgütü Resmi İnternet Sitesi <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs267/en/> adresinden 01.03.2016 tarihinde erişildi.
- Erdoğan, İ. **Mekaniksel Materyalizm ve Marx: Devlet ve Din Anlayışı**, <http://www.irfanerdogan.com/makaleler/devletvedin.htm> adresinden 22.02.2016 tarihinde erişildi.

- <http://pozitifyasam.org/tr/hiv-ve-aids-nedir.html> adresinden 01 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/veriler_Haziran_2014.pdf adresinden 1 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- <http://www.ihop.org.tr/category/ih-aglari/c48-muelteci-haklar/> adresinden 10 Mayıs 2016 tarihinde erişildi.
- http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/hashak/hh_yonetmelik.asp adresinden 25 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-3425/56-dso-avrupa-bolge-komitesi-toplantisi-11-14-eylul-200-.html?vurgu=hiv+aids> adresinden 01 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- <http://www.saglik.net/aids.html> adresinden 01 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- <http://www.tkhk.gov.tr/Dosyalar/6eeb9938335c4686ba48920ffed18a91.pdf>, adresinden 5 Mayıs 2016 tarihinde erişildi.
- <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs360/en/> adresinden 01 Mart 2016 tarihinde erişildi.
- İçduygu A. ve Aksel, D. (2012) **Türkiye'de Düzensiz Göç**, Uluslararası Göç Örgütü,
http://www.turkey.iom.int/documents/IrregularMigration/irregular_migration_turkce.pdf adresinden 05 Nisan 2016 tarihinde erişildi.
- <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf> adresinden 05 Nisan 2016 tarihinde erişildi.
- Özer, A. **11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma**,
<http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/viewFile/137/144> adresinden 01.12.2014 tarihinde erişildi.

- Şensoy, T. **Sığınmacı Varlığının Sosyo-Ekonomik Maliyeti**,
<http://gusam.org/2016/03/12/siginmaci-varliginin-sosyoekonomik-maliyeti/>
adresinden 10 Mayıs 2016 tarihinde erişildi.
- **Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler**,
http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf
adresinden 06 Nisan 2016 tarihinde erişildi.

ÖZGEÇMİŞ**Adı ve Soyadı: Damla ALTINIŞIK KANTAROĞLU****Doğum Yeri ve Tarihi: Ankara-06.02.1988****Öğrenim Durumu:**

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	Başkent Üniversitesi	2012

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Sağlık Bakanlığı	Proje Danışmanı	2013-2015

E-Posta: damla.akantaroglu@gmail.com**Telefon: (535) 761 66 82**

TURNİTİN ORJİNALLİK RAPORU

Tez Damla Altınışik Kantaroğlu tarafından

ÖDEV 2 (SBE TEZ 1) den

27-Haz-2016 14:06 EEST' de işleme konu

NUMARA: 686664017

Kelime Sayısı: 11933

Benzerlik Endeksi

%16

Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources:

%14

Yayınlar:

%6

Öğrenci Ödevleri:

%7